

Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра фінансів та інноваційного менеджменту

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ (НА
ПРИКЛАДІ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
«ЛІТИНСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД»)»

08-43.МКР.006.00.076.ТЧ

Виконав: студент 2 курсу, групи ФМКД-21мз
спеціальності 073 – «Менеджмент»

Шпилюк Л.В. Шпилюк Л.В.

Керівник: к.е.н., доцент каф. ФІМ

Коваль Н.О. Коваль Н.О.

« 06 » 06 2023 р.

Опонент: к.е.н., доцент каф. ПЛМ

Пілявоз Т.М. Пілявоз Т.М.

« 09 » 06 2023 р.

Допущено до захисту

Завідувач кафедри ФІМ

Зянько В. В. д.е.н., проф. Зянько В. В.

(прізвище та ініціали)

« 09 » 06 2023 р.

Вінниця ВНТУ – 2023 рік

Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра фінансів та інноваційного менеджменту
Рівень вищої освіти II-й (магістерський)
Галузь знань – Управління та адміністрування
Спеціальність – 073 Менеджмент
Освітньо-професійна програма – Менеджмент фінансово-кредитної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри ФІМ
д.е.н., професор Зянько В.В.

«28» березня 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Шпилюк Лесі Вікторівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Управління витратами підприємств харчової галузі (на прикладі товариства з обмеженою відповідальністю «Літинський молочний завод»)
Керівник роботи Коваль Наталія Олегівна, к.е.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ВНТУ від «20» березня 2023 року № 68.
2. Строк подання студентом проекту (роботи): 09.06.2023 р.
3. Вихідні дані до роботи: Піскуп А. В. Теоретичний аспект управління витратами підприємства. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. № 4. С. 55-59. Попрозман О. І. Управління витратами для підвищення показників ефективності діяльності підприємства. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 1. С. 75-83. Гладій М. Р., Просович О. П. Сучасний стан та перспективи розвитку молочної галузі України. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Проблеми економіки та управління". 2022. № 2(10). С. 20-31. Порсюрова І. П. Формування системи управління витратами торговельного підприємства. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки. 2021. № 12(3). С. 14-22. Фостолович В. А., Сімаков О. О. Місце управління витратами в сучасній системі управління підприємством. Економіка та держава. 2019. № 10. С. 36-45, фінансова звітність ТОВ «Літинський молочний завод», офіційні статистичні дані, законодавчо-нормативні акти.
4. Зміст текстової частини:
в першому розділі – дослідити сутність та класифікацію витрат підприємства, охарактеризувати систему управління витратами підприємства, охарактеризувати методичний інструментарій аналізу витрат підприємства;
у другому розділі – оцінити сучасний стан та тенденції розвитку підприємств молочної галузі України, проаналізувати основні показники діяльності та витрати ТОВ «Літинський молочний завод» за 2020-2022 рр.;
у третьому розділі – обґрунтувати заходи по підвищенню ефективності управління витратами ТОВ «Літинський молочний завод».
5. Перелік графічного матеріалу: Таблиці: 1. Класифікація витрат підприємства. 2. Динаміка основних виробничих показників молочної галузі України. 3. Аналіз фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «Літинський молочний завод». 4. Аналіз динаміки загальної суми та структури витрат господарської діяльності ТОВ «Літинський молочний

завод». 5. Аналіз витрат по елементам операційних витрат ТОВ «Літинський молочний завод», тис. грн. 6. Прогнозні розрахунки можливого скорочення операційних витрат ТОВ «Літинський молочний завод»
 Рисунки: 1. Схема управління витратами підприємства. 2. Етапи проведення аналізу витрат підприємства. 3. Структура операційних витрат по елементам ТОВ «Літинський молочний завод» за 2022 рік. 4. Резерви зниження витрат ТОВ «Літинський молочний завод»

6. Консультанти розділів проекту (роботи):

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Спеціальна частина	к.е.н., доц. Ткачук Л.М.	28.03.2023р. 	08.06.2023р.

7. Дата видачі завдання «28» березня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів магістерської кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
Формування та затвердження теми магістерської кваліфікаційної роботи (МКР)	Грудень 2022 р. - січень 2023 р.	виконано
Виконання теоретичної частини МКР. Перший рубіжний контроль виконання МКР (1-й розділ МКР)	Лютий-березень 2023 р.	виконано
Виконання аналітичної частини МКР. Другий рубіжний контроль виконання МКР (2-й розділ МКР)	Квітень 2023 р.	виконано
Розробка рекомендацій та пропозицій. Третій рубіжний контроль виконання МКР (2-й розділ МКР)	Травень 2023 р.	виконано
Перевірка МКР на плагіат. Попередній захист МКР	I декада червня 2023р.	виконано
Рецензування МКР	I декада червня 2023 р.	виконано
Захист МКР	II декада червня 2023 р.	виконано

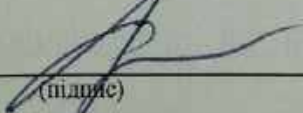
Студент

 (підпис)

Шпилюк Л.В.

Керівник роботи

 (підпис)

Коваль Н.О.

АНОТАЦІЯ

УДК 336.741

Шпилюк Л.В. Управління витратами підприємств харчової галузі (на прикладі товариства з обмеженою відповідальністю «Літинський молочний завод»). Магістерська кваліфікаційна робота зі спеціальності 073 – Менеджмент, освітня програма – Менеджмент фінансово-кредитної діяльності. Вінниця: ВНТУ, 2023. 103 с. На укр. мові. Бібліогр.: 40 назв; рис.: 11; табл. 10.

У магістерській кваліфікаційній роботі запропоновано напрямки підвищення ефективності управління витратами ТОВ «Літинський молочний завод». Наукові і практичні положення щодо шляхів підвищення ефективності управління витратами можуть бути впроваджені на досліджуваному в роботі підприємстві та інших підприємствах харчової, зокрема, молочної промисловості, що дозволить підвищити ефективність господарської діяльності. У теоретичній частині роботи досліджено сутність та класифікацію витрат підприємства, розглянуто систему управління витратами на підприємстві, а також охарактеризовано складові аналізу витрат підприємства. В аналітичній частині роботи здійснено оцінювання стану та тенденцій розвитку молочної галузі України, а також ефективності господарської діяльності та витрат ТОВ «Літинський молочний завод». У прикладній частині роботи запропоновано напрямки покращення системи управління витратами та розраховані можливі резерви зниження витрат досліджуваного підприємства.

Ключові слова: витрати, собівартість продукції, економія витрат, система управління витратами, резерви зниження витрат.

ABSTRACT

Shpylyuk L.V. Cost management of enterprises in the food industry (on the example of the limited liability company «Lytinsky dairy plant»). Master's qualification work in specialty 073 – Management, educational program – Management of financial and credit activities. Vinnitsa: VNTU, 2023. – 103 p. In Ukrainian language. Bibliographer: 40 titles; fig.: 11; tabl. 10.

In the master's qualification work, In the master's thesis, directions for improving the efficiency of cost management of LLC «Litinsky dairy plant» are proposed. Scientific and practical provisions on ways to increase the efficiency of cost management can be implemented at the enterprise studied in the work and other enterprises of the food, in particular, dairy industry, which will increase the efficiency of economic activity. In the theoretical part of the work, the essence and classification of the company's costs were investigated, the cost management system at the company was considered, and the components of the company's cost analysis were characterized. In the analytical part of the work, an assessment of the state and trends of the development of the dairy industry of Ukraine, as well as the efficiency of economic activity and costs of the LLC «Litinsky dairy plant» was carried out. In the applied part of the work, directions for improving the cost management system are proposed and possible reserves for reducing the costs of the enterprise under study are calculated.

Keywords: costs, cost of production, cost savings, cost management system, cost reduction reserves.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1 ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1 Економічна сутність та класифікація витрат підприємства	6
1.2 Система управління витратами підприємства	17
1.3 Характеристика методичного інструментарію аналізу витрат підприємства.....	23
Висновок до розділу 1.....	34
2 АНАЛІЗ ВИТРАТ ТОВ «ЛІТИНСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД»	36
2.1 Сучасний стан та тенденції розвитку молочної галузі України та економіко-організаційна характеристика ТОВ «Літинський молочний завод».....	36
2.2 Аналіз основних показників діяльності ТОВ «Літинський молочний завод».....	40
2.3 Аналіз витрат ТОВ «Літинський молочний завод».....	45
Висновок до розділу 2.....	53
3 ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАХОДІВ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТОВ «ЛІТИНСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД».....	56
3.1 Напрямки покращення системи управління витратами ТОВ «Літинський молочний завод».....	56
3.2 Резерви зниження витрат ТОВ «Літинський молочний завод»	61
Висновок до розділу 3.....	67
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТОК А Технічне завдання ПОМИЛКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.	
ДОДАТОК Б Протокол перевірки кваліфікаційної роботи на наявність текстових запозичень	ПОМИЛКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.
ДОДАТОК В Фінансова звітність ТОВ «Літинський молочний завод»	ПОМИЛКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

ДОДАТОК Г Ілюстративна частина..... **ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ
ОПРЕДЕЛЕНА.**

ВСТУП

Сучасне бізнес-середовище характеризується безліччю особливостей, включаючи складну природу, багатогранність аспектів, динамічні зміни, загострену конкуренцію та глобальне охоплення. Щоб гарантувати ефективність підприємницької діяльності в цьому середовищі, вкрай важливо постійно вдосконалювати методи та прийоми, що використовуються для управління бізнесом.

Важливість теми дослідження випливає з того факту, що управління витратами є однією з найбільш складних і важливих проблем, з якими стикаються підприємства. Фінансові результати окремих підприємств, а також їхніх відповідних підрозділів безпосередньо пов'язані з рівнем і коливаннями витрат. Крім того, витрати також впливають на ефективність формування національного доходу на макрорівні.

Не можна ігнорувати важливість витрат у економічному зростанні підприємства та захисті вигод зацікавлених сторін. Таким чином, існує актуальна потреба створити ефективну систему для управління витратами підприємства. Ця система має передбачати розробку та реалізацію управлінських рішень, які охоплюють усі аспекти формування та розподілу витрат на підприємстві.

Дослідженнями цієї проблеми займалися відомі зарубіжні економісти, зокрема А. Андерсон, А. Апчерч, А. Візер, К. Друрі, Р. Коуз, Б. Нідлс, Дж. Ріс, Т. Скоун, Д. Хан, та також вітчизняні вчені І.О.Бланк, М.Д.Виноградський, М.Я. Коробов, А.М.Поддєрьогін, В.І. Гребельний, Ю.С. Цал-Цалко, Ч. Фаріон П.Я.Попович та багато інших.

Виконання магістерської кваліфікаційної роботи здійснювалось згідно з напрямком наукових досліджень кафедри фінансів та інноваційного менеджменту «Дослідження сучасних тенденцій фінансових, грошово-кредитних та інноваційних процесів в Україні».

Метою написання магістерської кваліфікаційної роботи є розробка науково-теоретичних та методичних рекомендацій та прикладних аспектів щодо

управління витратами підприємства, а також виявлення їх впливу на ефективність діяльності підприємства.

Відповідно до мети дослідження були сформульовані наступні завдання:

- викласти теоретичні аспекти сутності та видів витрат підприємства;
- дослідити основні положення та особливості системи управління витратами підприємства;
- охарактеризувати методичний інструментарій аналізу витрат підприємства;
- оцінити сучасний стан та тенденції розвитку підприємств молочної галузі України та проаналізувати основні показники діяльності ТОВ «Літинський молочний завод» за 2020-2022 рр.;
- здійснити аналіз витрат ТОВ «Літинський молочний завод»;
- обґрунтувати заходи по підвищенню ефективності управління витратами ТОВ «Літинський молочний завод».

Об'єктом дослідження є процеси управління витратами на сучасному підприємстві. Предметом дослідження є механізм управління витратами підприємства.

В основі теоретичної бази дослідження лежать концепції та положення класиків економічної теорії, а також підходи сучасної економічної думки, економічного аналізу, менеджменту та бухгалтерського обліку, законодавство України, національні та міжнародні положення та стандарти бухгалтерського обліку. Дослідження базується на роботах як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, зокрема, з питань ефективного управління витратами підприємства.

Під час проведення дослідження було використано такі методи: для дослідження змісту та сутності категорії витрат у зв'язку з сучасними концепціями управління витратами використано такі теоретичні методи, як узагальнення та порівняння; статистичний та графічний аналіз використовувався для вивчення, групування, порівняння та візуалізації даних з метою виявлення тенденцій та факторів, що впливають на фінансові результати діяльності

підприємств; системний аналіз – для розробки основних напрямків формування витрат та їх оцінки.

Інформаційною базою дослідження є статистичні та економічні дані ТОВ «Літинський молочний завод», закони України, спеціалізована література та періодичні видання, а також результати проведених досліджень.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що отримані в роботі теоретичні положення, висновки та методичні пропозиції виведені на рівень конкретних пропозицій, а запропоновані заходи можуть бути використані для удосконалення управління витратами підприємств, зокрема підприємств молочної галузі.

Магістерська кваліфікаційна робота є самостійною науковою роботою. Винесені на захист наукові положення, висновки та рекомендації отримані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, при виконанні магістерської кваліфікаційної роботи використовуються лише положення, безпосередньо отримані автором.

Основні положення та результати дослідження були представлені на ІІ Науково-технічній конференції факультету менеджменту та інформаційної безпеки ВНТУ. За темою магістерської кваліфікаційної роботи опубліковано 1 наукова праця, зокрема 1 тези доповідей на конференції.

1 ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність та класифікація витрат підприємства

Витрати є характерним поняттям будь-якого підприємства чи організації, юридичної чи фізичної особи. Проте, що стосується виробничої діяльності, то її характер і зміст значно відрізняються від невиробничого споживання.

Для ефективного управління підприємствами керівникам необхідна не тільки інформація про загальні витрати, а й інформація про об'єкти витрат – продукцію, роботи, послуги або види господарської діяльності, необхідні для визначення витрат, пов'язаних з їх виробництвом (виконанням).

За натурально-речовою структурою витрати на виробництво являють собою витрати на засоби виробництва та засоби існування працівників підприємства. Для відтворення виробничого процесу необхідно відновити обов'язкові елементи процесу праці.

Та частина продукту, яка втілює засоби виробництва (опредметнена праця), існує ще до процесу виробництва. Вона просто перекладається на нього у вигляді матеріальних витрат. Жива праця працівників створює чистий продукт, що перевищує вартість матеріалів.

Повторення виробництва можливе при відтворенні засобів виробництва і робочої сили. З цієї причини у вартості, отриманій після продажу продукту, виділяється відповідна частина для заміщення вартості виробничих матеріалів і витрат праці, витрачених у процесі виробництва. Частина собівартості товару, яку необхідно передплатити повторно для продовження виробництва, визначається як виробнича собівартість [1, с. 221].

Потреба у відтворювальній праці вимагає утворення необхідного та додаткового продукту на етапі виробництва. При цьому витрати підприємця (фірми) на створення продукту відрізняються від суспільних витрат (рис. 1.1).

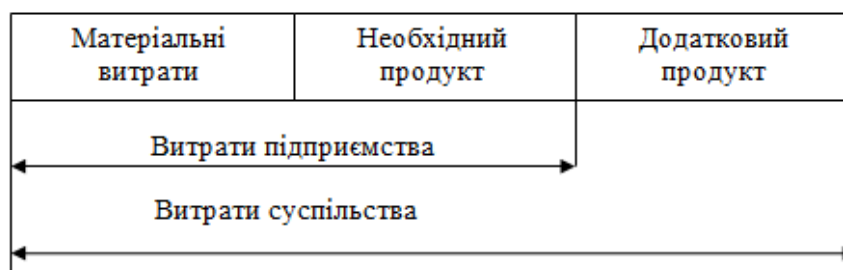

Рисунок 1.1 – Структура продукту

Виробничі витрати – це те, скільки коштує компанії виробити продукт. Одночасно збільшення суспільних витрат на створення продукту може включати додаткову працю, яка втілюється в додатковому продукті. Це означає, що для виробництва продукту потрібно більше ресурсів, включаючи додаткову працю людей. Витрати на виробництво товарів належать до загальноекономічної категорії. Процес виробництва являє собою продуктивне споживання факторів виробництва, заміна яких є необхідною умовою процесу відтворення [2, с. 198].

За економічною сутністю витрати підприємства – це сума витрат живої та уречевленої праці, здійснених підприємством для поточної господарської діяльності, за речовинним складом і речовим складом – це вартість спожитих в процесі господарської діяльності матеріальних, людських та фінансових ресурси.

Відповідно до національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» під витратами розуміють «зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу» [3].

Згідно з положеннями бухгалтерського обліку обчислення собівартості продукту представляє собою процес калькуляції з урахуванням різних ресурсів, що використовуються під час його виробництва, таких як сировина, паливо, енергія, праця та інші матеріали. При цьому розрізняють собівартість реалізованої продукції (товарів, послуг, робіт), і виробничу собівартість зазначеної продукції.

Собівартість реалізованої підприємством продукції складається з загальних поточних витрат у грошовому виразі, які безпосередньо пов'язані з виробництвом і реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг.

До складу собівартості реалізованої продукції (послуг, робіт) включаються витрати, пов'язані з виробництвом продукції (послуг, робіт), постійні загальновиробничі витрати, які ще підлягають розподілу, а також понаднормові витрати, здійснені протягом звітного періоду для виробничих потреб.

Згідно з П(С)БО 16 «Витрати», витрати — це будь-яке зменшення економічної вигоди, яке є результатом вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу, якщо їх можна точно оцінити. Операційні витрати підприємства можна розділити на кілька економічних категорій. Серед них варто виділити матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизацію та інші операційні витрати [4]. Ця категорія узгоджується з основними економічними елементами виробництва.

Визначення витрат згідно з нормами національних стандартів бухгалтерського обліку продемонстровано на рис. 1.2 [4].

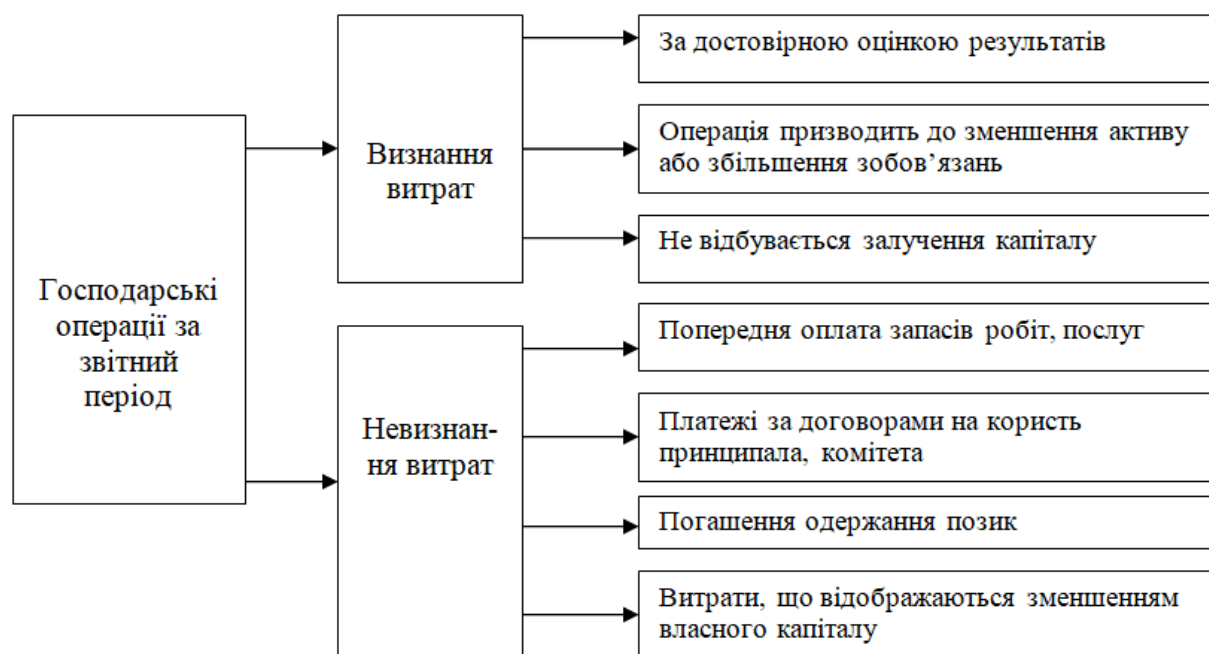

Рисунок 1.2 – Склад витрат підприємства відповідно до П(С)БО 16 «Витрати»

На формування цін на продукцію, рівень ефективності виробництва та фінансові результати підприємства істотно впливають витрати, пов'язані з

веденням бізнесу. Систематично скорочуючи ці витрати, компанія може збільшити свій прибуток на кожен витрачену гривню, зберігаючи стабільні ринкові ціни. Таке зниження витрат також може сприяти підвищенню конкурентоспроможності продукції і покращенню фінансової стабільності підприємства.

Якщо розглядати підприємства, які займаються торгівлею, то собівартість проданих товарів складається з різних компонентів. До них належать фактична собівартість товарів, яка розраховується згідно з положеннями, викладеними в П(С)БО 9 «Запаси», а також транспортно-заготівельні витрати, понесені в процесі реалізації цих товарів [5].

Важливо розрізнити два поняття «витрати виробництва» та «витрати підприємства», причому останні є більш повним терміном, який охоплює не лише витрати на виробництво, але й інші витрати [6, с. 58]. Згідно з вимогами П(С)БО 16 «Витрати», крім витрат, які вже були згадані, до категорії витрат також включаються наступні:

1. Витрати, пов'язані з непередбаченими подіями: Це витрати, які виникають у зв'язку з непередбаченими подіями або обставинами, такими як природні катаклізми, аварії, правові позови тощо. Ці витрати можуть включати витрати на відновлення пошкоджених активів, виплату компенсацій або інші пов'язані витрати.

2. Фінансові витрати: Це витрати, пов'язані з фінансовими операціями, такими як проценти за позиками, комісійні витрати на фінансові послуги, курсові різниці, витрати на виплату дивідендів тощо.

3. Втрати від участі в капіталі: Це витрати або збитки, які виникають внаслідок участі підприємства у спільних підприємствах або інших формах спільної діяльності. Ці витрати можуть включати втрати від зменшення вартості участі в спільному підприємстві або збитки, які пов'язані з непродуктивною діяльністю у спільному підприємстві.

4. Інші витрати: Ця категорія включає витрати, які не попадають під попередні категорії, але все ж є необхідними для забезпечення діяльності

підприємства. Це можуть бути такі витрати, як реклама та маркетинг, наукові дослідження, адміністративні витрати, юридичні послуги, страхування тощо.

Ці категорії витрат допомагають бухгалтерам та фінансовим аналітикам краще класифікувати та аналізувати витрати підприємства, що дозволяє отримати більш повну картину щодо фінансової продуктивності та результатів діяльності.

У натуральній формі витрати виражаються у фізичних одиницях, таких як кількість матеріалів, робочих годин, обсяги споживання ресурсів тощо. Наприклад, якщо підприємство використовує 100 кг сировини для виробництва своєї продукції, то ця кількість сировини є натуральною формою витрат.

У грошовій формі витрати виражаються в грошових одиницях, таких як витрати на закупівлю матеріалів, оплату праці, оренду приміщень тощо. Наприклад, якщо підприємство витрачає 1000 гривень на придбання сировини, то ця сума виражає грошову форму витрат.

Обидва варіанти – натуральні та грошові витрати – важливі для аналізу та обліку витрат підприємства. Однак при оцінці результатів такої діяльності важливо віддавати перевагу грошовій оцінці витрат, оскільки вона точно відображає собівартість виробленої продукції чи послуг.

Чітке розмежування між витратами, які складають собівартість продукції за певний період часу, і фактичними грошовими виплатами є досить важливим. Перше стосується витрат, які пов'язані з виробництвом товарів, незалежно від того, коли були придбані необхідні ресурси чи робоча сила. Останнє, з іншого боку, стосується платежів за придбані фактори виробництва незалежно від терміну їх використання. Реальні грошові розрахунки використовуються для зовнішніх операцій підприємства та оплати праці [7, с. 159].

У собівартості продукції склад витрат може дещо відрізнятися з практичних міркувань. Однак будь-які внесені зміни повинні бути спрямовані на точне відображення фактичних витрат на виробництво в загальній собівартості. Загалом витрати можна розділити на дві категорії: сукупні витрати та витрати на одиницю продукції.

Сукупні витрати відносяться до витрат, понесених протягом певного періоду часу для всього обсягу виробництва і змінюються залежно від тривалості періоду та кількості виробленої продукції. З іншого боку, витрати на одиницю продукції розраховуються як середні за певний період для продукції, що виготовляється безперервно або серійно. При виготовленні продукції в одиничному виробництві собівартість продукції визначається в індивідуальному порядку [8, с. 112].

Хоча існують різні методи класифікації витрат, більшість із них мають схожу основу та відрізняються головним чином різними факторами класифікації або порядком їх організації.

Процес класифікації витрат передбачає їх розподіл на групи на основі спільних якостей і послідовних зв'язків між ними. Крім того, чим більша кількість ідентифікованих характеристик, тим вищий рівень розуміння об'єктів витрат [9, с. 101].

Класифікація витрат підприємства за найбільш поширеними класифікаційними ознаками представлена у таблиці 1.1.

Класифікація витрат на основі економічних обґрунтувань є важливою умовою ефективної організації планування, обліку, контролю та аналізу собівартості продукції. Це необхідна умова для точного розрахунку собівартості продукції та ефективного управління витратами. Система класифікації повинна містити достатню кількість показників, щоб надати вичерпну інформацію, яка відповідає різноманітним потребам різних груп споживачів [10, с. 143].

Таблиця 1.1 – Класифікація витрат підприємства

Ознаки класифікації	Групування витрат
За способом перенесення вартості на продукцію	Прямі витрати Непрямі витрати
За видами продукції (робіт, послуг)	Витрати на вироби Витрати на групи виробів Витрати на замовлення
За економічним змістом (елементами витрат)	Матеріальні витрати Витрати на оплату праці Відрахування на соціальні заходи Амортизація Інші витрати
За цільовим призначенням (статтями калькуляції)	Прямі виробничі витрати Витрати на утримання і експлуатацію машин Загально-виробничі витрати Адміністративні витрати Витрати на збут
За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	Умовно-змінні витрати Умовно-постійні витрати Інші (змішані, альтернативні, незворотні)
За місцем виникнення витрат	Витрати на виробництво Витрати цеху Витрати дільниці Витрати функціональних служб
За календарними періодами	Поточні витрати Одноразові витрати
За функціями управління	Виробничі витрати Невиробничі витрати
За рівнем планування і контрольованості	Регульовані (контрольовані) витрати Нерегульовані (неконтрольовані) витрати
За звітними періодами	Капітальні витрати Фінансові витрати
В залежності від доцільності їх здійснення	Продуктивні витрати Непродуктивні витрати
За ступенем залежності від прийняття рішень	Релевантні витрати Нерелевантні витрати
За порядком обчислення (складом)	Фактичні витрати Планові (бюджетні) витрати Нормативні витрати
За ознакою переносу вартості в часі	Операційні витрати Витрати на амортизацію

Важливо визнати, що тема класифікації виробничих витрат у сфері економічної теорії протягом тривалого періоду часу займала значну увагу.

Незважаючи на це, ще не існує універсальної класифікації витрат, яка б задовольнила як науковців, так і професіоналів.

Класифікація виробничих витрат у промисловості залежить від конкретної інформації, яка потрібна менеджеру. Нерідкі випадки, коли в одній компанії для розрахунку виробничих витрат використовуються групування витрат за різними ознаками. У результаті в господарській практиці використовуються різні класифікації витрат виробництва. Більшість дослідників обґрунтовують власні методи вибору складу витрат, процеси розрахунку та представлення результатів, використовуючи комбінацію економічної теорії та минулого досвіду вирішення цих питань.

Аналізуючи різні теорії класифікації витрат виробництва на промислових підприємствах, було визначено ключові ознаки класифікації, які найкраще представляють практику бухгалтерського обліку та методи розрахунку собівартості, що використовуються такими підприємствами. Ці ознаки є вирішальними при калькулюванні собівартості продукції для різних цілей управління [11, с. 18].

Виробничі витрати можна розділити на дві основні категорії за їх економічним змістом: прямі витрати і накладні витрати.

Прямі витрати – це витрати, які безпосередньо пов'язані з виробничим процесом створення продукції або надання послуг. Вони можуть включати витрати на сировину, матеріали, компоненти, працю робітників, які безпосередньо беруть участь у виробництві, енергію, машини та обладнання, що використовуються безпосередньо у виробництві. Прямі витрати можна легко відслідковувати та присвоювати конкретним продуктам або послугам.

Накладні витрати – це витрати, які не можуть бути безпосередньо пов'язані з окремими продуктами або послугами. Вони включають витрати на загальне управління, адміністративну діяльність, збут та маркетинг, дослідження і розробки, обслуговування обладнання, оренду приміщень, страхування, бухгалтерські та правові послуги, витрати на загальне утримання підприємства. Накладні витрати розподіляються між різними продуктами або послугами на

основі певних методів розподілу, таких як методи алокації за витратами праці, витратами матеріалів або іншими ключовими факторами.

Різні накладні витрати можна класифікувати на:

1. Витрати, здійснені під час виробничого процесу, називаються виробничими накладними витратами і поділяються на змінні та постійні виробничі накладні витрати.

2. Невиробничі накладні витрати

Усі витрати на виробництві, окрім прямих витрат на оплату праці та матеріалів, класифікуються як виробничі накладні витрати. Ці витрати включають витрати на допоміжні матеріали, витрати на оплату праці допоміжних робітників та адміністративно-обслуговуючого персоналу, витрати на утримання та експлуатацію обладнання, а також витрати на опалення, освітлення та інші витрати, пов'язані з функціонуванням підприємства.

Витрати, які безпосередньо не пов'язані з виробництвом продукту, зазвичай називають не виробничими. Ці витрати можуть включати витрати на маркетинг, витрати, пов'язані зі збутом продукції, і адміністративні витрати [12, с. 90].

Витрати, здійснені при організації, обслуговуванні виробництва та управлінні, визначають як накладні витрати. Величина цих витрат залежить від структури управління різними підрозділами, цехами і підприємством в цілому. Накладні витрати формуються там, де вони виникають, і згодом, на основі заздалегідь визначених стандартів, вони розподіляються між відповідними носіями витрат.

При визначенні виробничих витрат вкрай важливо класифікувати їх за статтями калькуляції. Ці статті калькуляції можуть значно відрізнятися за їх роллю в процесі виробництва та місцем походження. Собівартість одиниці продукції розраховується саме по статтям калькуляції [13, с. 84].

До складу статей калькуляції можуть відноситись витрати на:

- матеріали та сировину, що використовуються у виробництві, за винятком відходів, які можна повернути;

- енергію та паливо для технологічних цілей;
- оплату праці виробничих працівників, у тому числі основна і додаткова зарплата;
- єдиний соціальний внесок;
- підготовку та освоєння виробництва;
- загальновиробничі витрати;
- адміністративні витрати;
- невиробничі витрати (витрати на збут).

На склад статей калькуляції можуть впливати особливості галузі промислового виробництва та його специфіка, що призводить до ширшого та детальнішого чи вужчого переліку.

Щоб забезпечити всебічний і точний розрахунок витрат на виробництво і збут, при підготовці калькуляції в практичних розрахунках може бути використаний більш повний перелік статей калькуляції [14]. В цьому випадку до складу статей калькуляції будуть відноситись витрати на:

- матеріали та сировину, що використовуються у виробництві, за винятком відходів, які можна повернути;
- напівфабрикати та комплектуючі вироби;
- енергію та паливо для технологічних цілей;
- оплату праці працівників основного виробництва.
- єдиний соціальний внесок;
- підготовку та освоєння виробництва;
- знос інструментів та пристосувань;
- утримання і експлуатацію обладнання;
- загальновиробничі витрати;
- втрати від браку;
- адміністративні витрати;
- невиробничі витрати.

При калькуляції статей витрат враховуються лише ті витрати, що пов'язані з виробництвом конкретної продукції, тоді як економічні елементи витрат

підприємства враховують усі витрати, понесені підприємством, незалежно від їх походження та призначення.

В управлінському обліку класифікація витрат заснована на принципі використання різних витрат для різних цілей [15, с. 222]. Отже, витрати можна класифікувати за трьома різними напрямками:

- розрахунок виробничих витрат та визначення розміру прибутку;
- прийняття ефективних управлінських рішень і планування;
- виробнича діяльність центрів відповідальності підлягає контролю та регулюванню.

Ефективність виробничого процесу компанії можна визначити за допомогою собівартості продукції, яка є грошовим відображенням усіх витрат, понесених під час виробництва та реалізації її продукції. Цей показник відображає загальну ефективність підприємства.

У бухгалтерському обліку витрати відображаються разом із зменшенням активів або збільшенням зобов'язань. Це принцип, що лежить в основі бухгалтерського обліку витрат та доходів.

Згідно з цим принципом, витрати, які прямо пов'язані з доходом конкретного періоду, включаються до витрат того самого періоду. Наприклад, якщо підприємство отримує дохід від продажу товару в певному звітному періоді, то прямі витрати, пов'язані з виробництвом та продажем цього товару, такі як витрати на сировину, матеріали, працю, будуть включені до витрат того самого періоду.

Проте, існують витрати, які не мають прямого зв'язку з доходом конкретного періоду. Наприклад, це можуть бути накладні витрати, такі як загальноадміністративні витрати, розробка нових продуктів, довгострокові рекламні кампанії. Такі витрати включаються до складу витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені, незалежно від того, коли дохід від них буде отриманий. Вони не враховуються в доходах того періоду, але зменшують звітний прибуток і відображаються в фінансовому звіті як витрати.

Цей підхід дозволяє враховувати витрати та доходи відповідно до їх економічного змісту та забезпечує більш точне відображення фінансового стану та результатів діяльності підприємства. [16, с. 55].

Класифікація витрат за статтями калькуляції є основою для розробки поточної та прогнозної собівартості конкретної продукції, а також для ведення аналітичного обліку витрат на виробництво.

1.2 Система управління витратами підприємства

Управління витратами на підприємстві включає складний набір взаємопов'язаних заходів, спрямованих на оптимізацію витрат у всіх підсистемах, зберігаючи стратегічні цілі. Цей процес передбачає цілеспрямоване управління витратами на основі місць їх виникнення, ресурсів, робіт, об'єктів і часу здійснення для досягнення та підтримки мінімального рівня витрат при постійному пошуку шляхів їх зниження [17, с.37].

Фундаментальні аспекти формування витрат є основою будь-якої моделі управління витратами. Кожен параметр містить ієрархічну структуру, де для кожного параметра можна розрізнити кілька підпорядкованих рівнів. Елементи вищого рівня об'єднують елементи попередніх рівнів, таким чином формуючи загальну модель управління витратами.

Окреслимо основні параметри управління витратами.

Місце виникнення витрат відноситься до певної територіальної та організаційної одиниці всередині компанії, де виконуються роботи, використовуються ресурси та здійснюються витрати. Ці підрозділи організовані ієрархічно відповідно до структури компанії, від окремих робочих місць до всієї компанії в цілому, і разом утворюють складну сукупність центрів витрат [18, с.54].

За допомогою вимірника ресурсів класифікуються окремі елементи витрат, включаючи матеріали, необхідні для споживання, послуги із зовнішніх джерел, робочу силу різної спеціалізації і кваліфікацій, роботу, яка виконується різними

типами обладнання, площу будівель, нематеріальні активи тощо. Переведення ресурсів у витрати відбувається шляхом врахування їх платності і дає можливість побачити наявність чіткого зв'язку між ресурсами та групуванням витрат за економічними елементами.

Використання ресурсів і створення витрат залежить від ефективності виконання різних завдань. У межах цієї сфери кожен підрозділ компанії функціонує як система для виконання серії взаємозалежних процесів. Очевидно, що ідентичні ресурси можуть бути застосовані для виконання різних завдань.

Вимірник об'єктів витрат здійснює облік усіх об'єктів, які виготовляються чи обслуговуються на підприємстві. У випадку основних цехів ці об'єкти відносяться до продукції або послуг, створених з метою реалізації їх споживачам. Що стосується допоміжних та обслуговуючих підрозділів підприємства, то вони охоплюють як використовувані ресурси, так і підрозділи, які отримують ці послуги [19, с. 226].

Вирішальним аспектом розрахунку витрат є час їх виникнення, який фіксується як по завершенні робіт, так і по споживанню ресурсів. У результаті планування, облік і оцінка витрат повинні здійснюватися в межах певних часових рамок, таких як тижні, декади, місяці, квартали та роки.

Розробка відповідної системи управління витратами має вирішальне значення для успішної реалізації стратегії раціонального управління витратами. В загальному управління витратами підприємства можна представити у вигляді схеми (рис. 1.3) [20, с. 306].

Подібно до інших систем управління, система управління витратами складається з двох підсистем – перша відповідає за управління, друга є керованою (об'єктом управління).

Управління витратами підприємства передбачає цілеспрямовані зусилля суб'єктів управління, включаючи керівників і спеціалістів різних підрозділів, таких як відділи, дільниці, цехи. Основна увага системи управління витратами зосереджена на процесах, операціях і явищах, які відбуваються під час

господарської діяльності підприємства, при цьому особлива увага приділяється ефективному управлінню витратами і споживанням ресурсів [21, с.37].

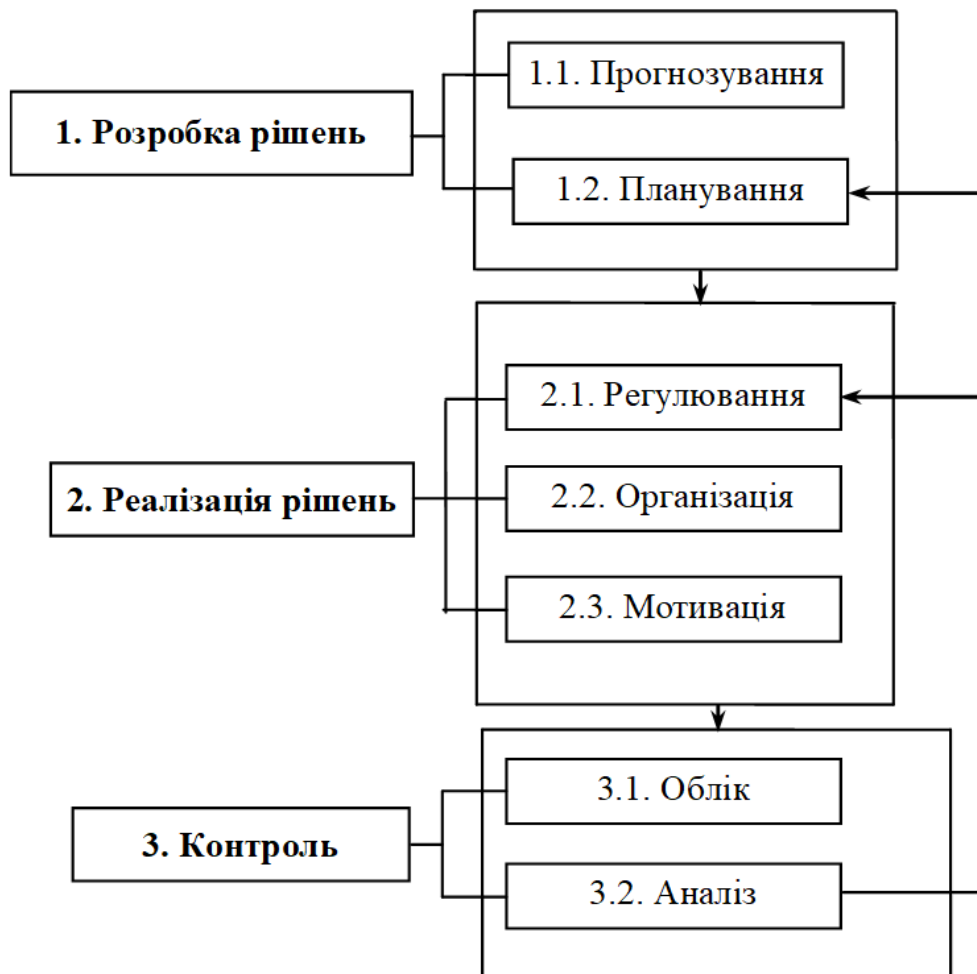

Рисунок 1.3 – Схема управління витратами підприємства

Систему управління витратами підприємства зазвичай можна охарактеризувати з точки зору двох підходів, а саме функціонального та організаційного.

В основі формування системи управління витратами підприємства лежить функціональний підхід. Він визначається підсистемами або функціональними блоками, як спрощено показано на рис 1.4. [22, с.198]:

Розглянемо характеристику підсистем, які складають функціональний підхід системи управління витратами.

Процес створення та виготовлення продукції передбачає оптимізацію використання ресурсів і нормування витрат. Цей процес відбувається під час проектно-технологічної підготовки виробництва, а також обґрунтування методів

організації виробництва. Завдяки використанню функціонально-вартісного аналізу та інших методів мінімізації витрат формується творчий підхід для досягнення цих цілей.

Рисунок 1.4 – Схема функціонального підходу формування системи управління витратами підприємства

Важливим аспектом оптимізації є встановлення системи норм витрат усіх ресурсів на підприємстві, включаючи основні та допоміжні матеріали, енергію, працю тощо. Норми також повинні бути обґрунтовані, а стандарти встановлюються на основі конструкції виробу та технології виготовлення. Проте досягнення високого рівня використання ресурсів вимагає постійних змін техніко-технологічної бази підприємства відповідно до останніх досягнень науково-технічного прогресу [23, с.92].

Для обґрунтування та прийняття зважених бізнес-рішень необхідне планування діяльності підприємства для розробки плану витрат. Цей план розраховує очікувані витрати та визначає очікуваний прибуток, фіксуючи рівень витрат, які будуть понесені при реалізації бізнес-рішень. Кошторис і собівартість продукції, включаючи індивідуальні калькуляції, є первинними показниками планових витрат. Ці витрати розраховуються як для центрів відповідальності, де здійснюються конкретні операційні дії, так і для підприємства в цілому.

Розрізняють як довгострокове, так і поточне планування. Довгострокове планування витрат передбачає розробку довгострокових економічних заходів, і хоча воно носить імовірнісний характер та має невисокий ступінь точності. Поточні плани, навпаки, конкретизують реалізацію довгострокових цілей і також є ймовірнісними, але меншою мірою. Це потребує оперативного коригування планових витрат у разі будь-яких змін факторів, що визначають їх формування [24, с. 78].

Облік витрат служить для відображення, вимірювання, ідентифікації та спостереження за споживанням ресурсів у контексті економічної діяльності підприємства. Його основна мета — визначити фактичну вартість ресурсів, витрачених під час виробництва товарів і послуг.

Для забезпечення раціональності та дотримання запланованих витрат необхідно вести контроль та проводити аналіз витрат. Ретельний проміжний аналіз проводиться для регулювання виконання плану витрат, порівнюючи досягнуті результати з планом і враховуючи будь-які відхилення, які потребують уваги. Розробляються заходи щодо дотримання режиму економії. З допомогою підсумкового аналізу оцінюється загальне виконання планових завдань, і за результатами цього аналізу розробляються масштабні заходи щодо вдосконалення системи управління витратами підприємства.

Забезпечення відповідального використання ресурсів є невід'ємним аспектом будь-якої системи управління витратами. Ті, хто бере участь у розробці проекту, управлінських рішеннях та їх реалізації, повинні бути зацікавлені в економії факторів виробництва, включаючи вдосконалення конструкцій продукції, виробничих процесів та організаційних методів. Цю зацікавленість можна підтримати за допомогою стимулів до раціоналізації, збереження сировини та матеріалів та іншими засобами. Однак важливо зазначити, що штрафні санкції за перевищення запланованих витрат не можуть замінити винагороди за скорочення витрат і виконання вимог. Коли покарання є єдиним мотиватором, працівники можуть надати пріоритет захисту себе від небажаних

результатів, що є результатом переоцінки витрат на етапі планування, а не активно шукати способи скорочення витрат [26, с.57].

Організаційний підхід до формування системи управління витратами стосується визначення місць генерування витрат, і призначення відповідальності конкретним центрам за управління витратами. Це передбачає розробку ієрархічної системи лінійних і функціональних зв'язків між працівниками, які виконують функціональний аспект завдань системи управління витратами. Розмір підприємства є найважливішим фактором, який визначає організаційну структуру системи управління витратами. На середніх і великих підприємствах функції управління витратами виконують спеціалізовані відділи (плановий відділ, бухгалтерія, відділ нормування). Натомість на малих підприємствах управління може здійснювати один працівник (бухгалтер-економіст), відповідальний за управління витратами.

Організація системи управління витратами передбачає визначення способів управління витратами в компанії. Це включає визначення того, хто керує витратами, конкретну термінологію, що використовується, інформацію та документи, що використовуються, а також застосовувані методи. Зазначимо, що визначення фінансової структури та структури економічної служби разом із встановленням ієрархічної системи, яка складається з лінійних і функціональних зв'язків між фахівцями з управління витратами та менеджерами, сумісними з виробничою та організаційною структурою компанії, є центральними компонентами управління витратами [28, с. 15].

Таким чином, система управління витратами може бути охарактеризована вищезазначеними пунктами. Система управління витратами специфікується разом із її окремими елементами або підмножинами, які функціонують як окрема підсистема. У результаті відмінності в системі управління витратами можуть бути пов'язані з унікальними компонентами конкретних компонентів або їх об'єднаних підмножин.

1.3 Характеристика методичного інструментарію аналізу витрат підприємства

Проведення комплексного аналізу витрат підприємства має вирішальне значення для ефективного управління витратами та прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що забезпечує належну організацію бухгалтерського обліку та ефективну роботу в майбутньому.

Використовуючи різноманітні методи, аналіз дозволяє досліджувати діяльність підприємства або окремі його частини, збирати інформацію та приймати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на покращення економічного стану підприємства.

Аналіз витрат є найважливішим аспектом управління витратами, оскільки він дає змогу комплексно оцінити ефективність використання ресурсів, полегшуючи виявлення можливостей збільшення прибутку та зниження витрат на виробництво одиниці продукції на підприємстві [29, с. 125].

Метою проведення аналізу витрат є:

- отримання інформації для визначення можливостей подальшого раціонального використання ресурсів підприємства;
- оцінка результатів оптимізації витрат ;
- прийняття ефективних управлінських рішень керівництвом підприємства [30, с. 71].

Дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності служать основним джерелом інформації для аналізу витрат, забезпечуючи необхідну підтримку для ефективного прийняття управлінських рішень, що в кінцевому підсумку забезпечує конкурентоспроможність продукції та збільшення прибутку [31, с.156].

Аналіз витрат можна розділити на три типи: ретроспективний, оперативний і перспективний.

Метою проведення ретроспективного аналізу витрат є збір даних про зміни витрат підприємства та основні фактори, які на це вплинули. Інформація, зібрана

в результаті цього аналізу, використовується для встановлення очікуваних витрат на виробництво, створення стратегії ціноутворення та формулювання управлінських рішень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності продукції.

Операційний аналіз витрат проводиться з конкретною метою виявлення непродуктивних витрат та збитків, які можуть бути понесені. Також забезпечується виконання оперативних дій щодо їх запобігання та ліквідації. Після операційного аналізу розподіл ресурсів та управлінські рішення приймаються з метою гнучкості та адаптації до мінливих обставин.

Метою перспективного аналізу витрат є оцінка потенційного зростання чи падіння загальних виробничих витрат і вартості окремої продукції на основі очікуваних змін на ринку ресурсів і товарів. За результатами аналізу визначаються зміни у вартості конкретних товарів і здійснюється прогнозування загальних майбутніх витрат, і все це одночасно з розробкою стратегічних рішень.

Відповідно до [32, с. 164], проведення аналізу витрат передбачає проходження декількох етапів, які включають аналітичну роботу, як показано на рисунку 1.5.

На початковому етапі аналізу загальних виробничих витрат, важливо оцінити рівень витрат, оцінити будь-які відхилення між звітними та прогнозованими показниками, вивчити їх тенденції та точно визначити ключові фактори, що впливають на ці відхилення.

Аналізуючи динаміку та структуру витрат виробничого процесу, можна швидко реагувати на відхилення від нормальних параметрів, розробляти заходи для запобігання непотрібним витратам і втратам, визначати тенденції зміни витрат і створювати стратегії оптимізації.

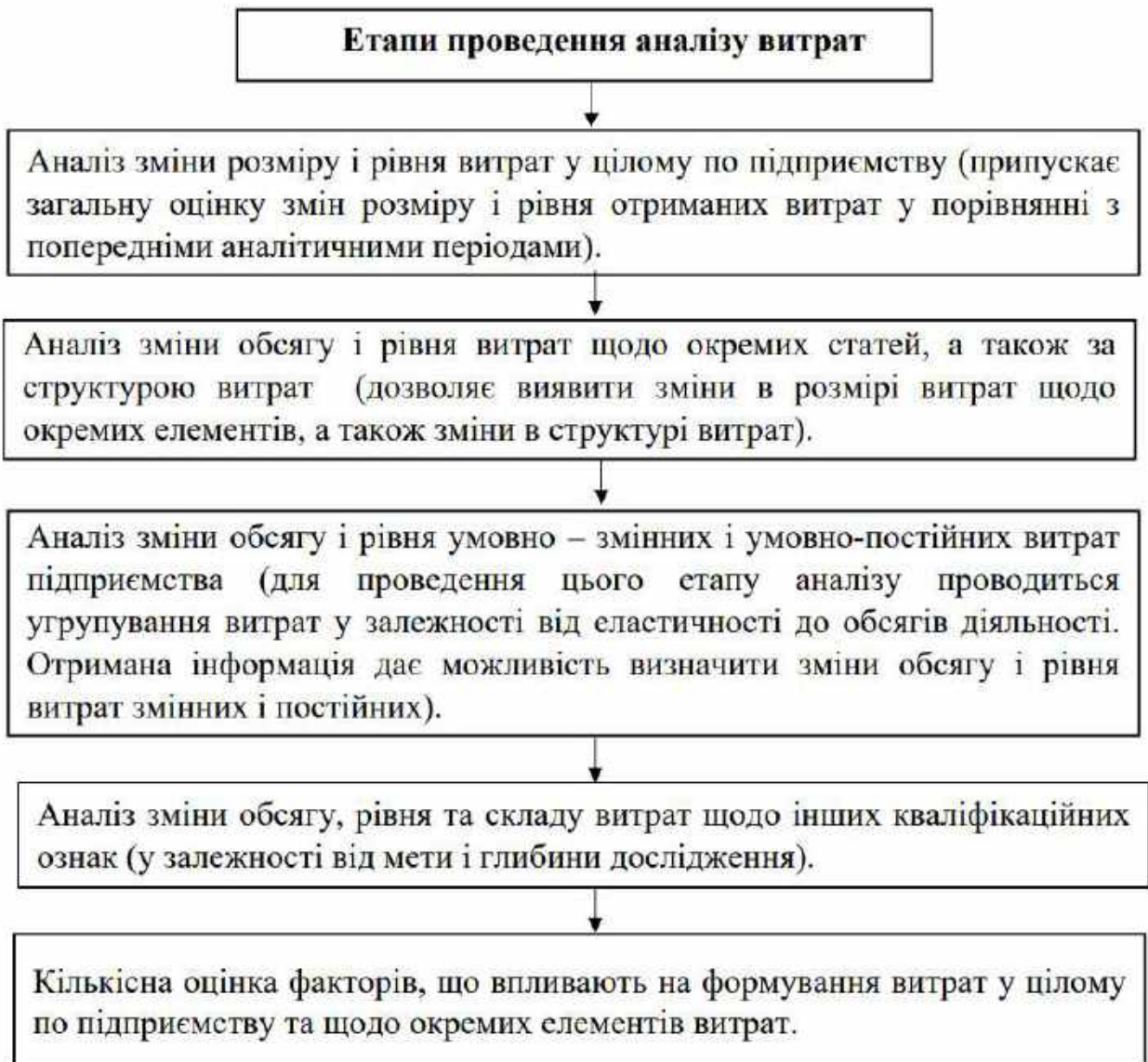

Рисунок 1.5 – Етапи проведення аналізу витрат підприємства

Для проведення комплексного аналізу витрат на виробництво необхідно враховувати їх співвідношення з обсягами виробництва, розрізняючи постійні та змінні витрати, що дозволяє провести аналіз беззбитковості та оптимізувати структуру продукції підприємства.

Щоб отримати неупереджену оцінку діяльності компанії, важливо розрізнити фактори, які залежать від продуктивності персоналу, та ті, які не залежать від неї. Цього можна досягти шляхом аналізу факторів другого порядку, таких як коливання цін і тарифів на сировину та матеріали, транспортування товарів і продукції, послуг та інших.

На наступному етапі аналізу оцінюється вплив досліджуваних факторів як на зміну витрат для всього обсягу виробництва, так і на зміну величини прибутку від продажу:

1) щоб з'ясувати справжню економію чи перевитрати всього обсягу виробництва, необхідно економію чи перевитрати на 1 грн. продукції помножити на фактичний обсяг виробництва;

2) розрахунок впливу різних факторів на зміну прибутку від реалізації продукції вимагає оцінки абсолютного збільшення або зменшення витрат на одиницю продукції, для кожного фактора. Цей значення потім множиться на фактичний обсяг продажів, виражений у базових цінах, щоб визначити кінцевий вплив на прибуток [33, с. 173].

Для правильного аналізу виробничих витрат вкрай важливо оцінити їх структуру, що можна зробити, зосередившись на наступних ключових напрямках:

- аналізується розподіл витрат на виробництво за окремими елементами витрат;
- витрати, пов'язані з виробничим процесом, аналізуються шляхом їх групування за функціональною роллю, зокрема за статтями калькуляції;
- проводиться оцінка прямих матеріальних і трудових витрат;
- аналізуються витрати, які безпосередньо не віднесені до конкретного проекту чи діяльності.

На етапі аналізу важливо визначити будь-які непродуктивні витрати або втрати, оскільки вони можуть вважатися невикористаним потенціалом для зниження виробничих витрат. Після завершення аналізу непрямих витрат має бути розроблений чіткий план використання виявлених резервів для потенційного зниження собівартості реалізованої продукції, в якому будуть надані пропозиції щодо відповідних управлінських рішень, щоб запобігти перевитратам та усунути їх основні причини [34, с. 27].

Процес оперативного економічного аналізу відіграє вирішальну роль у зниженні виробничих витрат шляхом забезпечення своєчасної оцінки

економічної ситуації, пов'язаної з формуванням виробничої собівартості, виявлення негативних причин і недоліків, вивчення внутрішньогосподарських резервів для покращення використання виробничих ресурсів і прийняття своєчасних ефективних управлінських рішень.

Ефективність оперативного аналізу витрат значною мірою залежить від того, наскільки добре організовано оперативне планування, облік і регулювання. Правильна організація оперативного планування зумовлює необхідність створення оптимальних планових завдань, що обґрунтовуються економічно обґрунтованими нормативами для кожного окремого підрозділу підприємства, і своєчасного доведення їх до відповідальних за їх виконання.

Для управління експлуатаційними витратами в цехах і виробничих ділянках проводиться групування на основі відхилень і змін від норм за місцем розташування, причинами і відповідальними. Види витрат і статті калькуляції групуються та аналізуються щодня, щотижня та щомісяця. За допомогою цього процесу стає можливим виявити будь-яке відхилення від норм витрат матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих виробів і фонду оплати праці для кожної операції. Ця оперативна перевірка комплексних витрат включає загальновиробничі витрати та інші витрати в межах затверджених кошторисів. Для умовно-змінних витрат оперативний аналіз враховує виконання плану виробництва.

При проведенні оперативного аналізу собівартості продукції необхідно враховувати кілька особливостей [35, с. 120].

- 1) оперативний аналіз витрат має бути своєчасним;
- 2) важливо виявити та проаналізувати вплив ключових факторів на собівартість продукції на конкретному рівні управління, які призводять до значних відхилень від програми формування собівартості виробленої продукції;
- 3) для визначення собівартості продукції можна застосовувати різні методи оперативного аналізу з урахуванням галузевих факторів, таких як тип виробництва та організаційні системи управління;

4) для оперативного попередження та усунення перевитрат фонду оплати праці необхідно встановити як винних осіб, так і причини таких перевитрат;

5) практичне значення має аналіз окремих складових витрат, таких як паливо, різних видів енергії, допоміжних матеріалів тощо.

6) існують недоліки в методах оперативного аналізу, коли мова йде про визначення собівартості продукції.

Щоб провести ефективний оперативний аналіз витрат, необхідно інтегрувати його як компонент стратегії операційного управління, яка включає процес оцінки результатів аналізу та впровадження оптимальних управлінських рішень. Найбільш оптимальні умови для цього можуть бути досягнуті за рахунок використання сучасних комп'ютерних технологій та автоматизованих систем управління.

Під час заключного етапу аналізу виробничих витрат проводиться узагальнений розрахунок потенційної економії виробничих витрат та розробляються заходи по використанню виявленої економії.

До основних методів зниження собівартості продукції відносять збільшення обсягів виробництва, підвищення продуктивності праці, оптимізацію використання сировини, матеріалів, палива, електроенергії, мінімізацію невиробничих витрат, зменшення втрат від браку (рис. 1.6).

В-загальному величину резервів зниження витрат розраховують за формулою:

$$P \downarrow C = C_m - C_f, \quad (1.1)$$

де C_m і C_f – максимально можливий і фактичний рівень собівартості продукції.

При аналізі виробничої програми можуть бути виявлені потенційні резерви збільшення випуску. Коли обсяги виробництва збільшуються, збільшуються лише змінні витрати, такі як пряма заробітна плата основних працівників і витрати, пов'язані з витратами сировини і матеріалів. Постійні витрати, однак,

залишатимуться незмінними, що призведе до зниження загальної собівартості продукції.

Рисунок 1.6 – Можливі резерви зниження витрат підприємства

Впроваджуючи конкретні організаційно-технічні заходи, такі як введення в експлуатацію нової та прогресивної техніки, удосконалення організації праці, можна визначити резерви зниження собівартості за кожною категорією витрат,

що в кінцевому підсумку призведе до економії заробітної плати, сировини, енергоносіїв та ін.

Розрахунок економії витрат на оплату праці від впровадження організаційно-технічних заходів передбачає множення різниці трудомісткості продукції до (TM_0) та після впровадження (TM_1) на планову середньогодинну заробітну плату ($ЗП_{пл}$) та прогнозну кількість продукції, що має бути виготовлена ($OB_{пл}$).

$$P\downarrow ЗП = (TM_1 - TM_0) * ЗП_{пл} * OB_{пл}. \quad (1.2)$$

Завдяки відрахуванням із фонду оплати праці, які входять до собівартості продукції (єдиний соціальний внесок), сума економії зростає пропорційно.

Розрахувати резерв зниження матеріальних витрат при виробництві запланованої продукції можна за формулою, яка враховує впровадження нових технологій та інших організаційно-технічних заходів:

$$P\downarrow MB = (MB_1 - MB_0) * OB_{пл} * Ц_{пл}, \quad (1.3)$$

де MB_0 , MB_1 – відповідно витрати матеріальних ресурсів на одиницю продукції до та після проведення організаційно-технічних заходів;

$Ц_{пл}$ – планова ціна матеріалів.

Для зменшення витрат, пов'язаних з утриманням основних фондів, у яких відпала потреба у зв'язку з продажем, консервацією, передачею в довгострокову оренду або списанням, створюється резерв зниження витрат шляхом множення первісної вартості основних фондів (будинків, машин та обладнання) на відповідну норму амортизації (Ha_i):

$$P\downarrow A = \Sigma (P\downarrow Опв * Ha_i). \quad (1.4)$$

Для зменшення накладних витрат виробничих підрозділів можливо впровадження таких заходів, як скорочення апарату управління, економія витрат на відрядження, мінімізація втрат від псування матеріалів і готової продукції тощо.

Розрахунок додаткових витрат на освоєння можливих резервів і збільшення обсягів виробництва є індивідуальним для кожного виду продукції. Ці витрати передусім включають заробітну плату за збільшення обсягів виробництва, матеріальні витрати, витрати на паливо та енергію та інші змінні витрати, які безпосередньо змінюються зі змінами обсягів виробництва. Для визначення їх точного значення необхідно помножити резерв збільшення обсягів виробництва і-тої продукції на поточний рівень змінних витрат:

$$ДВ = P \uparrow ОП_i * B_{\phi i}. \quad (1.5)$$

Охарактеризуємо можливі резерви зниження витрат детальніше.

Одним із шляхів вдосконалення виробництва є підвищення його технічного рівня. Це впровадження нових та інноваційних технологій, механізація та автоматизація виробничих процесів, оптимізація нових видів сировини та матеріалів. Підвищенню технічного рівня також сприяють зміни в конструкції та технічних характеристиках продукції. Крім того, ця група резервів включає вплив науково-технічних досягнень і передового досвіду на витрати виробництва. Для зниження витрат створюються автоматизовані системи управління, удосконалюються і модернізуються існуюче обладнання і технології, комплексно використовуються економічні замітники сировини. Удосконалення виробів, зниження їх матеріало- і трудомісткості, зменшення ваги машин і обладнання, зменшення габаритних розмірів – все це перспективні напрямки оптимізації.

Існують різні методи зниження витрат і підвищення ефективності виробництва. Одним з таких методів є реорганізація виробництва шляхом розробки спеціалізованих завдань, кращого управління виробництвом і більш

ефективного використання основних фондів. Також можна покращити матеріально-технічне забезпечення, зменшити транспортні витрати. Крім того, можна розширити спеціалізацію та кооперацію для подальшого зниження витрат. Наприклад, спеціалізовані підприємства з масовим виробництвом, як правило, мають нижчу собівартість продукції порівняно з підприємствами, які виробляють аналогічну продукцію в менших кількостях. Іншим способом зниження поточних витрат є підвищення рівня обслуговування основного виробництва за рахунок впровадження потокового виробництва, оптимізації допоміжних технологічних робіт, удосконалення інструментального господарства, посилення організації контролю за якістю робіт і продукції [36, с. 81].

Суттєвого зниження витрат живої праці можна досягти за рахунок скорочення витрат робочого часу і чисельності працівників, які не виконують норми виробітку. Додатково економія може бути реалізована шляхом вдосконалення структури управління підприємством в цілому. Це виражається через скорочення управлінських витрат та економію заробітної плати за рахунок вивільнення управлінського персоналу. Поліпшення використання основних фондів призводить до зниження собівартості за рахунок підвищення надійності та довговічності обладнання, удосконалення системи профілактичних робіт, централізації та впровадження прогресивних методів ремонту, обслуговування та експлуатації основних засобів. Поліпшення матеріально-технічного забезпечення та використання матеріальних ресурсів виражається в зниженні норм витрат сировини і матеріалів і собівартості за рахунок зменшення витрат на заготівлю і зберігання. Транспортні витрати можна знизити за рахунок зниження витрат на доставку сировини і матеріалів і транспортування готової продукції. Усунення або скорочення непотрібних витрат, таких як надмірне споживання сировини, матеріалів, палива, енергії, додаткові виплати працівникам за відхилення від нормальних умов праці та понаднормову роботу також можуть бути значною економією витрат. Сюди також входять найпоширеніші виробничі втрати, такі як втрати через брак. Для виявлення цих додаткових витрат потрібні

спеціальні методи та уважність персоналу компанії. Ліквідація цих втрат дає значний резерв для зниження витрат підприємства.

Важливим фактором, що впливає на витрати підприємства, є продуктивність праці. Однак важливо зазначити, що зменшення таких витрат значною мірою залежить від правильного балансу між темпами зростання продуктивності праці та підвищенням заробітної плати. Щоб знизити витрати підприємства, продуктивність праці повинна зростати швидше, ніж заробітна плата.

Важливим аспектом є скорочення виробничих та адміністративних витрат. Досягнення цієї мети передбачає спрощення та здешевлення апарату управління, що призводить до економії витрат на управління. Це також тягне за собою мінімізацію витрат на оплату праці підсобних і допоміжних робітників.

Якщо відбувається зміна обсягів і структури продукції, це може призвести до пропорційного зменшення умовно-постійних витрат (без урахування амортизації), зменшення амортизаційних відрахувань, змін в асортименті продукції, а також покращення якості продукції. Збільшення обсягу виробництва призводить до зниження умовно-постійних витрат на одиницю продукції, що в кінцевому підсумку знижує собівартість. Серед вирішальних факторів, що впливають на витрати підприємства, є зміна номенклатури та асортименту. З огляду на різну рентабельність окремих видів продукції (по відношенню до собівартості) зміна складу продукції, пов'язана з удосконаленням її структури та підвищенням ефективності виробництва, може призводити як до зменшення, так і до збільшення виробничих витрат.

Одним із ключових аспектів управління витратами є покращення використання природних ресурсів. Це включає врахування ряду факторів, включаючи зміни в складі та якості сировини, зміни в продуктивності родовищ, зміни в рівні підготовчих робіт, необхідних для видобутку, і нові методи видобутку природних ресурсів. Крім того, зміни в інших природних умовах також відіграють роль у визначенні найбільш ефективних стратегій управління

ресурсами. Ці фактори свідчать про вплив природних умов на рівень змінних витрат на використання природних ресурсів.

Впровадження і розвиток нових виробничих одиниць, а також вдосконалення виробництва в діючих об'єднаннях і підприємствах - все це важливіші галузеві фактори. Велику економію дає скорочення витрат на підготовку та розробку нових виробів і технологічних процесів, а також скорочення витрат на пусковий період для цехів і об'єктів, що знову вводяться в експлуатацію.

Таким чином, аналіз витрат підприємства є найбільш інформативним для оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності та планування його подальшого розвитку, оскільки визначає резерви зниження собівартості виробленої продукції та відповідно підвищення рентабельності підприємства.

Висновок до розділу 1

Отже, проведене дослідження теоретичних та методичних аспектів управління витратами підприємства показало, що витрати являють собою зменшення активів підприємства в результаті його господарської діяльності, спрямованої на отримання доходу, яке може бути кількісно виражене у грошовій формі та контролюється підприємством.

Витрати підприємства служать показником ефективності споживання різноманітних ресурсів для досягнення конкретних цілей. Витрати, пов'язані з виробництвом товарів або послуг, є відображенням загальної ефективності компанії. Збільшення витрат може свідчити про зміни на ринку або невідповідності у виробничому процесі.

Існують різні методи класифікації витрат, більшість із них мають схожу основу та відрізняються головним чином різними факторами класифікації або порядком їх організації

Управління витратами підприємства є фундаментальним аспектом загального управління підприємством. Управління витратами передбачає

цілеспрямований вплив на витрати з метою змінити їх склад, структуру або поведінку у відповідь на зміни у виробничому та економічному середовищі підприємства. Тільки завдяки впровадженню чітко визначеної системи управління витратами можна досягти відчутних результатів у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Аналіз витрат підприємства відіграє вирішальну роль в ефективному управлінні витратами та прийнятті обґрунтованих рішень, забезпечуючи належну організацію бухгалтерського обліку та функціонування підприємства у майбутньому.

Аналіз витрат підприємства визначає потенційні сфери для скорочення витрат і сприяє підвищенню прибутковості за рахунок зниження собівартості виробленої продукції.

2 АНАЛІЗ ВИТРАТ ТОВ «ЛІТИНСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД»

2.1 Сучасний стан та тенденції розвитку молочної галузі України та економіко-організаційна характеристика ТОВ «Літинський молочний завод»

Молочна галузь в Україні є важливим і сприятливим сегментом ринку агробізнесу, що входить до двадцятки провідних виробників молока у світі. Розвиток цієї галузі є невід’ємною частиною існування українського населення, яке значною мірою покладається на продукти харчування на основі молока [37, с. 383].

Сучасний стан молочної галузі в Україні є досить кризовим. Розвитку галузі сприяють різні фактори, серед яких стан виробничої бази, фінансова стабільність споживачів, інфраструктура ринку. Ці фактори широко вважаються основними чинниками успіху чи невдачі галузі.

Останнім часом молочна промисловість зіткнулася з різними перешкодами, які вплинули на її розвиток. Серед цих перешкод – спалах пандемії COVID-19, запровадження воєнного стану та початок бойових дій у східних, північних та південних областях України. На жаль, багато корів внаслідок цих подій загинули, і, як наслідок, стало складно визначити точне поголів’я, які залишилися. Проте зрозуміло, що загальна кількість значно знизилась, що в свою чергу призвело до зменшення обсягів виробництва.

Таблиця 2.1 дозволяє прослідкувати основні виробничі показники молочної галузі з 1990 року, даючи уявлення про їх динаміку [38, с. 22].

За даними табл. 2.1 можна побачити, що протягом тридцятирічного періоду спостерігається постійне зменшення поголів’я корів. У 2021 році їх кількість зменшилася більш ніж у п’ять разів порівняно з 1990 роком. Подібну песимістичну картину можна побачити у виробництві молока, де кількість виробленого в 2021 році становила приблизно одну третину від кількості, виробленої в 1990 році.

Таблиця 2.1 – Динаміка основних виробничих показників молочної галузі України

Роки (періоди)	Поголів'я корів		Виробництво молока	
	кількість, тис. гол.	Темп зростання (до 1990 р.),%	обсяг, тис. т	Темп зростання (до 1990 р.),%
1990	8378,2	100	24508,3	100
1991-1995	7949,4	94,9	19062,1	77,8
1996-2000	5893,4	70,3	13872,3	56,6
2001-2005	4295,7	51,3	13734,4	56,0
2006-2010	2933,3	35,0	12033,7	49,1
2011-2015	2414,9	28,8	11140,0	45,5
2016-2020	1901,5	22,7	9930,6	40,5
2020	1673,0	20,0	9263,6	37,8
2021	1563,3	18,7	8719,1	35,6

Станом на початок лютого 2022 року Державна служба статистики України повідомила, що у всіх типах господарств нараховується близько 2,7 млн. голів великої рогатої худоби (з них 1,6 млн. корів). За поголів'ям великої рогатої худоби лідирували Хмельницька (123,1 тис. голів), Вінницька (104,8 тис. голів) та Полтавська (102,3 тис. голів) області [39].

У 2021 році виробництво молока скоротилося на 6% порівняно з 2020 роком, загалом вироблено 8,72 млн. тонн. З них на сільськогосподарські підприємства припало 2,75 млн. тонн, на господарства населення – 5,97 млн. тон [39].

Наразі більшість молокопереробних підприємств відновили свою роботу, створивши нові канали збуту як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, а зовнішня торгівля молочною продукцією починає демонструвати ознаки відновлення.

Зрозуміло, що для вирішення завдань, які постають перед підприємствами молочної галузі, вкрай необхідно здійснювати інвестиції, в першу чергу з боку держави. Тенденція, яка спостерігається в усьому світі, полягає в тому, що багато країн все більше віддають пріоритет своїй продовольчій безпеці, сприяючи зростанню як промислового, так і сільського секторів, а також збільшуючи річний експорт.

Виконання магістерської кваліфікаційної роботи базується на даних товариства з обмеженою відповідальністю «Літинський молочний завод».

Літинський молочний завод був створений у 1982 році на основі виробничої бази цеху Хмільницького заводу СЗМ. За чотири роки у 1986 році було завершено будівництво заводу. Фондом державного майна України по Вінницькій області у 1996 році було створено відкрите акціонерне товариство «Літинський молочний завод» шляхом перетворення орендного підприємства згідно з Законом України «Про особливості приватизації майна агропромислового комплексу».

У 2004 році «Білозгар» став торговою маркою в молочній галузі України. Вінницька торгово-промислова палата затвердила та зареєструвала логотип і товарний знак цього підприємства.

Відкрите акціонерне товариство «Літинський молокозавод» у 2010 році перейменовано в Приватне акціонерне товариство «Літинський молокозавод» з метою забезпечення відповідності діяльності товариства вимогам Закону України «Про акціонерні товариства».

У 2016 році позачерговими загальними зборами акціонерів ПрАТ «Літинський молочний завод» було прийнято рішення про його реорганізацію в Товариство з обмеженою відповідальністю під назвою «Літинський молочний завод».

Основною діяльністю підприємства є створення твердих сичужних, плавлених і пастоподібних сирів, масла солодковершкового, сухого молока, молочної сироватки, які виробляються відповідно до затверджених технічних умов і технологічних інструкцій.

Значний досвід фахівців компанії дозволяє виготовляти продукцію найвищої якості з екологічно чистої сировини, що відповідає винятковим стандартам подільських сироварів. Крім того, компанія постійно впроваджує інноваційні методи створення та упаковки продукції. Також підтримуються постійні стосунки з сільськогосподарськими товаровиробниками з різних регіонів області.

Внутрішня система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2018 разом із системою управління безпечністю харчових продуктів ISO 22000 ефективно сприяє виробництву високоякісної продукції.

Постачальниками молока в Літинському районі та інших регіонах Вінницької області є переважно сільськогосподарські підприємства та населення. Значний вплив на заготівлю молока має сезонність, яка неминуче позначається на технологічному процесі виробництва продукції підприємства. Незважаючи на ці проблеми, виробництво сиру є перспективним напрямком діяльності підприємства. Однак дефіцит молока як сировини є постійною проблемою, а ціни стабільно зростають. Прагнучи до інноваційного виробництва, підприємство впроваджує нові технології та вивчає можливість впровадження нових сортів сиру.

Ринок України є основною споживчою базою для асортименту продукції компанії. ТОВ «Літинський молочний завод» під торговою маркою «Білозгар» налагодило ринки збуту в кожному регіоні України. Більшість їх продукції продається в межах країни, а основними клієнтами є дистриб'ютори, які представлені майже у всіх регіонах країни.

На підприємстві започатковано систему управління якістю, паралельно зусилля спрямовані на розвиток системи управління безпечністю харчових продуктів.

У Вінниці, Хмельницькому, Літині та інших містах Вінницької та Хмельницької областей існує мережа фірмової торгівлі, яка постійно розширюється за рахунок прямих продажів. Крім того, компанія розвинула мережу дистриб'юторів по всій Україні для опосередкованих продажів та уклала довгострокові контракти на постачання готової продукції. Також підприємство має власний автопарк для доставки готової продукції клієнтам.

Підхід компанії до продажів зосереджений на забезпеченні клієнтів високоякісними продуктами за оптимальною ціною для підтримки довгострокових відносин. Провівши дослідження ринку, компанія виявила потенціал для укладання контрактів з великими оптовими компаніями, які,

незважаючи на жорсткі умови доставки, є надійним джерелом стабільних замовлень.

Незважаючи на скорочення поголів'я великої рогатої худоби та недостатнє постачання сировини, багато підприємств молочної галузі продовжують процвітати та мають багатообіцяючі можливості для подальшого зростання та розширення.

2.2 Аналіз основних показників діяльності ТОВ «Літинський молочний завод»

Проведемо загальний аналіз основних показників господарської діяльності ТОВ «Літинський молочний завод» за 2020-2022 роки. Аналітичне дослідження основних показників діяльності підприємства дозволяє зробити об'єктивну оцінку його фінансового стану, виявити потенційні проблеми або можливості для покращення діяльності. Для проведення аналітичного дослідження основних показників діяльності підприємства використовуються дані бухгалтерської фінансової звітності (додаток В). Результати цих розрахунків можуть бути представлені у вигляді таблиці 2.2, яка містить відповідні показники.

Таблиця 2.2 – Аналіз фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «Літинський молочний завод»

Показники	Роки			Відхилення			
	2020	2021	2022	2021 від 2020		2022 від 2021	
				+, -	%	+, -	%
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн	622657	572964	586798	-49693	-8,0	13834	2,4
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	542373	488809	473716	-53564	-9,9	-15093	-3,1
3. Адміністративні витрати, тис. грн.	5499	5283	4967	-216	-3,9	-316	-6,0
4. Витрати на збут, тис. грн.	41494	55449	56458	13955	33,6	1009	1,8
5. Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн	589366	549541	535141	-39825	-6,8	-14400	-2,6

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8
6. Прибуток від реалізації продукції, тис.грн	33291	23423	51657	-9868	-29,6	28234	120,5
7. Чистий прибуток, тис.грн	29585	20881	45963	-8704	-29,4	25082	120,1
8. Середньорічна вартість активів, тис.грн	230984,5	247762,5	272662	16778	7,3	24899,5	10,0
9. Середньорічна вартість необоротних активів, тис.грн	121761	124699	121016,5	2938	2,4	-3682,5	-3,0
10. Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	109223,5	123063,5	151645,5	13840	12,7	28582	23,2
11. Середньорічна вартість власного капіталу, тис.грн	133423	157998	190657	24575	18,4	32659	20,7
12. Середньорічна вартість позикового капіталу, тис.грн	97561,5	89764,5	82005	-7797	-8,0	-7759,5	-8,6
13. Чисельність працівників, осіб.	584	588	590	4	0,7	2	0,3
14. Фондовіддача, грн. / грн.	5,114	4,595	4,849	-0,519	-10,1	0,254	5,5
15. Продуктивність праці, тис. грн. / особу	1066,193	974,429	994,573	-91,765	-8,6	20,144	2,1
16. Рентабельність продажу, %	5,35	4,09	8,80	-1,26	-23,5	4,72	115,3
17. Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	0,947	0,959	0,912	0,013	1,3	-0,047	-4,9
18. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	5,701	4,656	3,870	-1,045	-18,3	-0,786	-16,9
19. Коефіцієнт покриття	1,237	1,520	2,202	0,283	22,9	0,682	44,8
20. Коефіцієнт автономії (незалежності)	0,610	0,665	0,729	0,055	9,1	0,064	9,7
21. Рентабельність активів, %	12,81	8,43	16,86	-4,38	-34,2	8,43	100
22. Рентабельність власного капіталу, %	12,89	13,22	24,11	0,32	2,5	10,89	82,4

Дані таблиці 2.2 свідчать, що протягом 2020-2021 рр. чистий дохід від реалізації продукції ТОВ «Літинський молочний завод» знизився на 49693 тис.

грн. або 8 %, в 2022 році в порівнянні з 2021 роком збільшився на 13834 тис. грн. або на 2,4 %. Повна собівартість реалізованої продукції показує тенденцію до зниження: в 2021 році в порівнянні з 2020 роком на 53564 тис. грн. або на 9,9 %, в 2022 році в порівнянні з 2021 роком – на 15093 тис. грн. або на 3,1 %. Як результат даних змін, зменшення прибутку від реалізації продукції в 2021 році в порівнянні з 2020 роком склало 9868 тис. грн. або 29,6%, в 2022 році в порівнянні з 2021 роком прибуток від реалізації зріс на 28234 тис. грн. або на 120,5 %. При цьому показник чистого прибутку в 2021 році знизився на 8704 тис. грн. або на 142,6 % в порівнянні з 2020 роком та в 2022 році зріс на 25082 тис. грн. або на 34,5 % в порівнянні з 2021 роком.

Динаміка фінансових результатів ТОВ «Літинський молочний завод» показана на рис. 2.1.

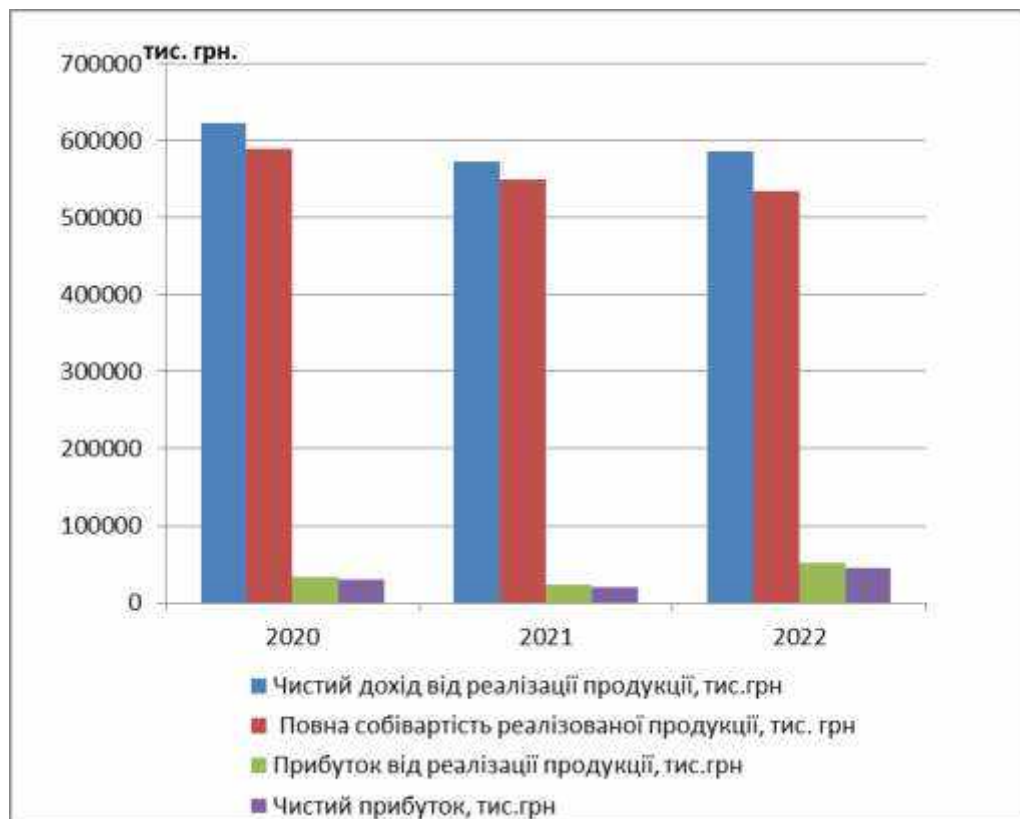

Рисунок 2.1 – Динаміка фінансових результатів ТОВ «Літинський молочний завод»

Це свідчить, що в 2022 році ТОВ «Літинський молочний завод» здійснило розширення меж своєї основної діяльності.

Капітал підприємства в 2021 році збільшився на 16778 тис. грн. або на 7,3% в порівнянні з 2020 роком та на 24899,5 тис. грн. або на 10 % в 2022 році порівняно з 2021 роком. При цьому власний капітал ТОВ «Літинський молочний завод» у 2021 р. зріс на 24575 тис. грн. або на 18,4 % порівняно з 2020 р., позиковий капітал за цей період знизився на 7797 тис. грн. або 8 %. В 2022 році порівняно з 2021 роком зберігається така ж тенденція: власний капітал зріс на 32659 тис. грн. або на 20,7 %, позиковий капітал знизився на 7759,5 тис. грн. або 8,6 %.

Що стосується структури активів ТОВ «Літинський молочний завод», то дані таблиці 2.2 свідчать, що оборотні активи в 2021 році порівняно з 2020 роком зросли на 13840 тис. грн. або на 12,7 %, порівняно з 2021 роком в 2022 році – на 28582 тис. грн. або на 23,2 %. Необоротні активи підприємства знаходяться в русі: спостерігається зростання їх вартості в 2021 році порівняно з 2020 роком на 2938 тис. грн. або на 2,4 %, та зменшення в 2022 році порівняно з 2021 роком на 3682,5 тис. грн. або на 3 %.

Також необхідно відмітити, що за аналізований період ефективність використання необоротних активів незначно знизилась: в 2020 на 1 грн. необоротних активів припадало 5,114 грн. реалізованої продукції, а в 2022 році – 4,849 грн.

Рівень продуктивності праці ТОВ «Літинський молочний завод» протягом аналізованого періоду має негативну тенденцію. Так, якщо в 2020 році продуктивність праці складала 1066,19 тис. грн. / особу, то вже на кінець 2022 року вона становить 994,573 тис. грн. / особу.

Рентабельність продажу на аналізованому підприємстві в динаміці прямує до зростання. Протягом 2021 -2022 рр. вона зросла на 4,72 пункти і в 2022 році склала 8,8 %.

При аналізі показника витрат на 1 грн. реалізованої продукції, можна зробити висновок, що ТОВ «Літинський молочний завод» в процесі своєї діяльності все більш інтенсивно використовує наявні ресурси, про що свідчить

зниження даного показника. На кінець 2022 року витрати на 1 грн. реалізованої продукції склали 0,912 грн. проти 0,947 грн. в 2020 році.

Динаміка коефіцієнта оборотності оборотних активів вказує на зниження ефективності їх використання протягом 2020-2022 рр.: в 2020 році оборотні активи обертались 5,701 обороти за рік, в 2022 році – лише 3,87 оборотна.

Коефіцієнт покриття ТОВ «Літинський молочний завод» свідчить про високу ліквідність підприємства, яка має тенденцію до зростання. Аналогічно, коефіцієнт незалежності ТОВ «Літинський молочний завод» також має позитивну тенденцію і показує, що за рахунок власного капіталу на кінець 2022 року фінансуються 72,9 % активів підприємства.

Аналіз показників рентабельності активів та власного капіталу ТОВ «Літинський молочний завод» може дати уявлення про його ефективність та фінансову незалежність. Зростання цих показників в 2022 році може свідчити про поліпшення фінансової ситуації підприємства.

Показник рентабельності активів відображає ефективність використання активів підприємства для генерації прибутку. Зростання цього показника може означати, що підприємство досягає більш високої рентабельності від своїх активів у порівнянні з попередніми періодами. Це може бути результатом покращення управління активами, ефективнішого використання ресурсів або зростання обсягу продажів.

Показник рентабельності власного капіталу (відображає ефективність використання власного капіталу підприємства. Зростання цього показника свідчить про збільшення прибутку, який генерується на кожну одиницю власного капіталу. Це може бути результатом покращення рентабельності активів, зниження фінансових витрат або залучення нового капіталу.

Кількісне зростання вказаних показників рентабельності активів та власного капіталу може свідчити про поліпшення ефективності діяльності ТОВ «Літинський молочний завод». Це може бути результатом реалізації успішних стратегій, підвищення продуктивності, оптимізації витрат або зростання попиту на продукцію або послуги підприємства..

Отже, в період 2020-2022 рр. діяльність ТОВ «Літинський молочний завод» супроводжувалась зниженням обсягів реалізації, але при цьому обсяг отриманого підприємством прибутку показує позитивну динаміку і зростає. також збільшується величина активів та власного капіталу. Позитивним також є зростання показників рентабельності підприємства, що свідчить про зростання ефективності його діяльності за досліджуваний період.

2.3 Аналіз витрат ТОВ «Літинський молочний завод»

Для керівництва компанії економічний аналіз витрат є ключовим інструментом, який дозволяє цілеспрямовано формувати витрати, зберігаючи при цьому постійний контроль над рівнями витрат і заохочуючи до скорочення витрат.

Витрати, здійснені підприємством у результаті його господарської діяльності є ключовим показником для вимірювання ступеня використання ресурсів і ефективності підприємства.

До складу витрат господарської діяльності входять операційні витрати, фінансові витрати, інвестиційні витрати та інші витрати, пов'язані з основною діяльністю.

Використовуючи показники фінансової звітності ТОВ «Літинський молочний завод», проведемо аналіз рівня та динаміки загального обсягу і структури витрат господарської діяльності.

Результати аналізу рівня та динаміки загальної суми і структури витрат господарської діяльності ТОВ «Літинський молочний завод» наведені в табл. 2.3.

З аналізу рівня та динаміки показників, наведених у табл. 2.3, видно, що у 2022 році загальна сума витрат господарської діяльності і рівень майже усіх їх складових (за винятком витрат на збут) мають тенденцію до зниження, що може бути пов'язано більш ефективною роботою підприємства. Витрати операційної діяльності в 2022 році в порівнянні з 2020 роком знизилась на 69770 тис. грн. або на 11,5 %.

Таблиця 2.3 – Аналіз динаміки загальної суми та структури витрат господарської діяльності ТОВ «Літинський молочний завод»

Показники	2020		2021		2022		Відхилення 2022 до 2020		
	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	абс.	відн., %	частки, %
Витрати операційної діяльності, разом	608435	99,98	567974	99,98	538665	99,98	-69770	-11,5	0,00
зокрема:									
- собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	542373	89,13	488809	86,05	473716	87,92	-68657	-12,7	1,88
- адміністративні витрати;	5499	0,90	5283	0,93	4967	0,92	-532	-9,7	-0,01
- витрати на збут;	41494	6,82	55449	9,76	56458	10,48	14964	36,1	0,72
- інші операційні витрати	19069	3,13	18433	3,24	3524	0,65	-15545	-81,5	-2,59
Фінансові витрати	0	0	0	0	0	0	-	-	-
Втрати від участі в капіталі	0	0	0	0	0	0	-	-	-
Інші витрати	110	0,02	97	0,02	116	0,02	6	5,5	0
Разом витрати	608545	100	568071	100	538781	100	-69764	-11,5	-

Виробнича собівартість реалізованої продукції знизилась на 68657 тис. грн. або на 12,7 %, адміністративні витрати – на 532 тис. грн. або на 9,7 %, інші операційні витрати – на 15545 тис. грн. або на 81,5 %.

Більш ніж на третину порівняно з 2020 роком зросли витрати на збут – на 14964 тис. грн. або на 36,1 %. Дана обставина може вказувати на більш ефективну збутову політику підприємства, розширення заходів щодо просування продукції, але водночас з тим необхідно проводити моніторинг та контроль даної статті витрат.

Аналізуючи структуру витрат господарської діяльності ТОВ «Літинський молочний завод», можна визначити, що найбільшу частку в структурі цих витрат за 2020-2022 роки займали витрати операційної діяльності (99,98 %).

Проведемо аналіз витрат ТОВ «Літинський молочний завод» по елементам операційних витрат. Дані наведемо у формі таблиці (див. табл. 2.4)

Таблиця 2.4 – Аналіз витрат по елементам операційних витрат ТОВ «Літинський молочний завод», тис. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2021 від 2020		Відхилення 2022 від 2021	
	2020	2021	2022	тис.	%	тис.	%
				грн.		грн.	
Матеріальні затрати	498007	429960	408161	-68047	-13,7	-21799	-5,1
Витрати на оплату праці	51222	41298	31112	-9924	-19,4	-10186	-24,7
Відрахування на соціальні заходи	9971	8135	6368	-1836	-18,4	-1767	-21,7
Амортизація	20693	22717	25860	2024	9,8	3143	13,8
Інші операційні витрати	52902	71801	90345	18899	35,7	18544	25,8
Разом	632795	573911	561846	-58884	-9,3	-12065	-2,1

За даними таблиці 2.4 можна побачити, що загальні витрати на виробництво у 2021 році порівняно з 2020 роком зменшилися на 58884 тис.грн. або на 9,3 % в основному за рахунок зниження матеріальних витрат на 68047 тис.грн. або на 13,7 %. Одночасно знизилась витрати на оплату праці – на 9924 тис. грн. або на 19,4 % та відрахування на соціальні заходи – на 1836 тис. грн. або на 18,4 %. Амортизація основних засобів зросла на 2024 тис. грн. або на 9,8%, інші операційні витрати – на 18899 тис. грн або на 35,7 %.

Зниження витрат відбулось насамперед через значне зниження матеріальних витрат, що в свою чергу призвело до зниження собівартості продукції і зростання прибутку підприємства.

Також можна відмітити, що загальні витрати на виробництво зменшилися у 2022 році порівняно з 2021 роком на 12065 тис.грн. або на 2,1 % за рахунок зменшення матеріальних витрат на 21799 тис.грн або на 5,1%; витрат на оплату праці на 10186 тис.грн або на 24,7 %, відрахувань на соціальні заходи - на 1767 тис. грн. або на 21,7 %.

Зменшення витрат та собівартості продукції призвело до зростання прибутку від реалізації та чистого прибутку ТОВ «Літинський молочний завод», що позитивно характеризує діяльність підприємства.

Проведемо аналіз структури операційних витрат ТОВ «Літинський молочний завод» в розрізі економічних елементів (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Аналіз структури операційних витрат ТОВ «Літинський молочний завод»

Показники	Рік					
	2020		2021		2022	
	Тис. грн.	Частка, %	Тис. грн.	Частка, %	Тис. грн.	Частка, %
Матеріальні затрати	498007	78,70	429960	74,92	408161	72,65
Витрати на оплату праці	51222	8,09	41298	7,20	31112	5,54
Відрахування на соціальні заходи	9971	1,58	8135	1,42	6368	1,13
Амортизація	20693	3,27	22717	3,96	25860	4,60
Інші операційні витрати	52902	8,36	71801	12,51	90345	16,08
Разом	632795	100	573911	100	561846	100

Як показують результати, наведені в табл. 2.5, у структурі операційних витрат ТОВ «Літинський молочний завод» по елементам найбільшу питому вагу мають матеріальні витрати: в 2020 році – 78,7 %, в 2021 році – 74,92 % і в 2022 році – 72,65 %. Тенденція щодо зниження частки матеріальних витрат в загальній сумі операційних витрат ТОВ «Літинський молочний завод» може вказувати на зміни в структурі витрат підприємства і позитивно характеризує діяльність підприємства по матеріалозбереженню.

Зобразимо структуру операційних витрат ТОВ «Літинський молочний завод» по елементам за 2022 рік на рис. 2.2.

Рисунок 2.2 – Структура операційних витрат по елементам ТОВ
«Літинський молочний завод» за 2022 рік

Значну питому вагу в структурі операційних витрат підприємства мають інші операційні витрати, частки яких за 2020-2022 роки поступово зростає: в 2020 році – 8,36 %, в 2021 році – 12,51 % і в 2022 році – 16,08 %.

Такі елементи операційних витрат, як витрат на оплату праці та відрахування на соціальні заходи поступово знижуються і в 2022 році частка витрат на оплату праці склала 5,54 %, частка відрахувань на соціальні заходи – 1,13 %.

Частка витрат на амортизацію в загальній сумі операційних витрат поступово збільшується: в 2020 році – 3,27 %, в 2021 році – 3,96 % і в 2022 році – 4,6 %.

Витрати на виробництво реалізованої продукції можна оцінити за допомогою показника витрат на 1 грн. реалізованої продукції. Цей показник є досить універсальним і не тільки дозволяє оцінити витрати на реалізацію продукції, але також полегшує аналіз тенденцій витрат у різних галузях промисловості та дозволяє порівнювати собівартість виробленої однорідної продукції на різних підприємствах.

Показник витрат на 1 грн реалізованої продукції є наочним відображенням прямого зв'язку між собівартістю та прибутком, по суті виступаючи як показник рентабельності виробництва.

Для визначення витрат на 1 грн реалізованої продукції необхідно загальну вартість виробництва та реалізації (повну собівартість) поділити на чистий дохід від реалізації продукції підприємства.

Проаналізуємо зміни витрат на 1 грн реалізованої продукції ТОВ «Літинський молочний завод» за 2020-2022 рр. (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Аналіз витрат на 1 грн. реалізованої продукції ТОВ «Літинський молочний завод» за 2020-2022 рр.

Показники	Роки			Відхилення (+,-)	
	2020	2021	2022	2022 від 2020	2022 від 2021
1. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	589366	549541	535141	-39825	-14400
2. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	622657	572964	586798	-49693	13834
3. Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, коп.	94,7	95,9	91,2	1,3	-4,7

За даними таблиці 2.6 можна побачити, що повна собівартість реалізованої продукції досліджуваного підприємства складає в 2020 році 589366 тис. грн. В 2021 році собівартість знижується на 39825 тис. грн. порівняно з 2020 роком та на 14400 тис. грн. в 2022 році порівняно з 2021 роком.

ТОВ «Літинський молочний завод» отримало в 2020 році чистих доходів в сумі 622657 тис. грн. В 2021 році даний показник зменшився до 572964 тис. грн. В 2022 році чистий дохід склав 586798 тис. грн., що на 13834 тис. грн. більше показника попереднього року.

Динаміку показника витрат на 1 грн. реалізованої продукції показано на рис. 2.3.

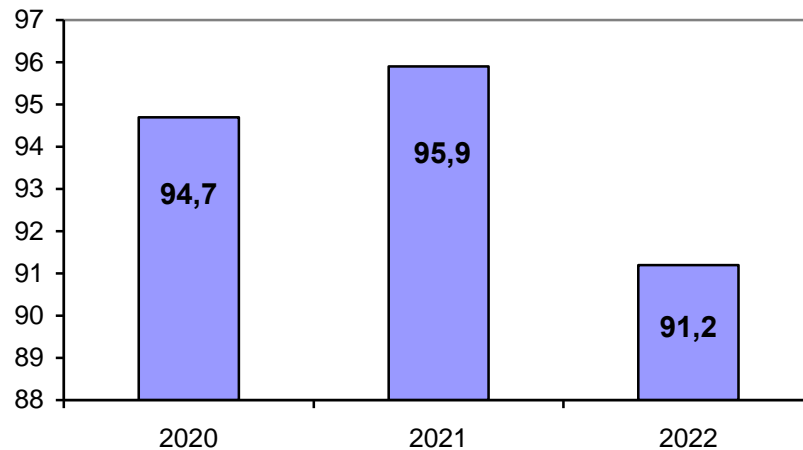

Рисунок 2.3 – Динаміка показника витрат на 1 грн. реалізованої продукції, коп.

Витрати на 1 грн. реалізованої продукції складають в 2020 році 94,7 коп. В 2021 році даний показник збільшився і склав 95,9 коп. В 2022 році витрати на 1 грн. реалізованої продукції склали 91,2 коп., що на 4,7 коп. менше показника 2021 року.

В цілому даний показник є нормальним, а його спадаюча тенденція свідчить про збільшення ефективності діяльності підприємства.

Рентабельність продукції є основним показником, який використовується для вимірювання ефективності витрат. Це відносний показник ефективності компанії, який розраховується як відношення прибутку до ресурсів (витрат). Існують різні форми прибутковості, залежно від типу прибутку та ресурсів, які використовуються в аналізі. Рентабельність продукту конкретно вимірює, наскільки ефективно використовуються витрати на виробництво та продаж продукту.

Рентабельність продукції можна визначити, поділивши прибуток на загальний обсяг реалізованої продукції. Це метод використовується в міжнародному бізнесі для вимірювання прибутковості продукції.

Проаналізуємо рентабельність продукції ТОВ «Літинський молочний завод» (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Аналіз показника рентабельності продукції ТОВ «Літинський молочний завод» за 2020-2022 рр.

Показники	Роки			Відхилення (+,-)	
	2020	2021	2022	2022 від 2020	2022 від 2021
1. Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн	589366	549541	535141	-39825	-14400
2. Прибуток від реалізації продукції, тис. грн	33291	23423	51657	-9868	28234
3. Рентабельність продукції, %	5,6	4,3	9,7	-1,4	5,4

Прибуток від реалізації продукції ТОВ «Літинський молочний завод» складає в 2020 році 33291 тис. грн. В 2021 році даний показник зменшився і склав 23423 тис.грн. В 2022 році прибуток від реалізації продукції підприємства склав 51657 тис. грн., це на 28234 тис. грн. більше показника за 2021 рік.

Повна собівартість реалізованої продукції досліджуваного підприємства складає в 2020 році 589366 тис. грн. В 2021 році собівартість знижується на 39825 тис. грн. порівняно з 2020 роком та на 14400 тис. грн. в 2022 році порівняно з 2021 роком.

Динаміку показника рентабельності продукції показано на рис. 2.4.

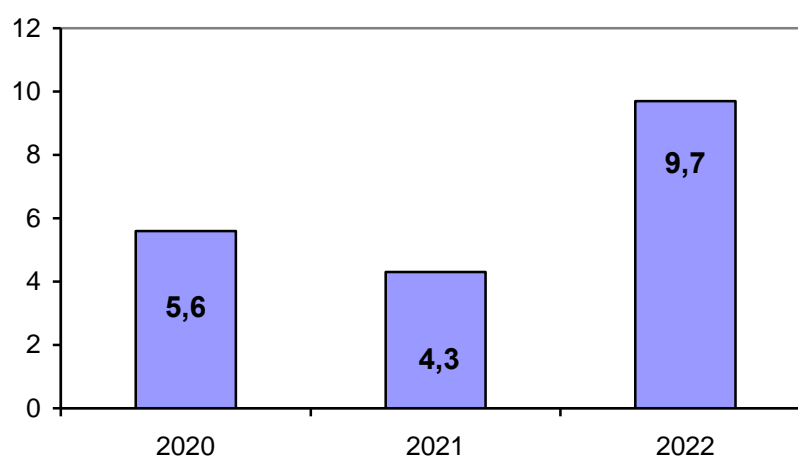

Рисунок 2.4 – Динаміка показника рентабельності продукції, %

Рентабельність продукції складає в 2020 році 5,6 %. В 2021 році даний показник зменшився і склав 4,3 %. В 2022 році рентабельність продукції склала 9,7 %, це на 5,4 пункти більше показника за 2021 рік. Підвищення рентабельності продукції свідчить про покращення ефективності діяльності підприємства.

Висновок до розділу 2

Об'єктом дослідження є ТОВ «Літинський молочний завод». Підприємство належить до молочної промисловості України. Проведений аналіз стану та тенденцій розвитку молочної галузі показав, що молочна галузь в Україні є важливим і сприятливим сегментом ринку агробізнесу, що входить до двадцятки провідних виробників молока у світі. Сучасний стан молочної галузі в Україні є досить кризовим.

Аналіз основних фінансово-економічних показників ТОВ «Літинський молочний завод» показує, що в період 2020-2022 рр. діяльність ТОВ «Літинський молочний завод» супроводжувалась зниженням обсягів реалізації, але при цьому обсяг отриманого підприємством прибутку показує позитивну динаміку і зростає. також збільшується величина активів та власного капіталу. Позитивним також є зростання показників рентабельності підприємства, що свідчить про зростання ефективності його діяльності за досліджуваний період.

Аналіз витрат ТОВ «Літинський молочний завод» проводився в декілька етапів. На першому етапі дослідження встановлено, що 2022 році загальна сума витрат господарської діяльності і рівень майже усіх їх складових (за винятком витрат на збут) мають тенденцію до зниження, що може бути пов'язано більш ефективною роботою підприємства. Витрати операційної діяльності в 2022 році в порівнянні з 2020 роком знизилась на 69770 тис. грн. Виробнича собівартість реалізованої продукції знизилась на 68657 тис. грн., адміністративні витрати – на 532 тис. грн., інші операційні витрати – на 15545 тис. грн.

Аналіз загальної суми операційних витрат підприємства показав, що загальні витрати на виробництво у 2022 році порівняно з 2021 роком зменшилися

на 12065 тис.грн. за рахунок зменшення матеріальних витрат на 21799 тис.грн; витрат на оплату праці на 10186 тис.грн., відрахувань на соціальні заходи - на 1767 тис. грн. Зменшення витрат та собівартості продукції призвело до зростання прибутку від реалізації та чистого прибутку ТОВ «Літинський молочний завод», що позитивно характеризує діяльність підприємства.

Аналіз структури операційних витрат за елементами показав, що матеріальні витрати становлять 72,65 %, витрати на оплату праці становлять 5,54 %, інші операційні витрати – 16,08 %.

Витрати на 1 грн. реалізованої продукції в 2022 році зменшуються, що є позитивним показником і свідчить про те, що ТОВ «Літинський молочний завод» в процесі своєї діяльності все більш інтенсивно використовує наявні ресурси, про що свідчить негативна зміна даного показника. На кінець 2022 року вони склали 91,2 коп. проти 94,7 коп. в 2020 році.

Отже, в період 2020-2022 рр. діяльність ТОВ «Літинський молочний завод» супроводжувалася позитивними змінами.

Найважливішим якісним показником ефективності діяльності підприємства є рентабельність продукції. В 2022 році цей показник склав 9,7 % і має тенденцію до збільшення.

Дослідження витрат ТОВ «Літинський молочний завод» показало тенденцію до зменшення загальних витрат, що може бути позитивним фактором для підприємства. Оскільки основною частиною витрат є матеріальні витрати, важливо знайти резерви для їх зниження.

Для ефективного зменшення матеріальних витрат можна розглянути декілька підходів. По-перше, можна провести аналіз ланцюжка постачання та виявити можливості для отримання матеріалів за більш вигідними цінами або зменшення залежності від певних постачальників. По-друге, автоматизація та оптимізація виробничих процесів можуть допомогти знизити втрати матеріалів та покращити їх ефективне використання. По-третє, можна розглянути можливості використання альтернативних матеріалів або технологій, які дозволять знизити матеріаломісткість продукції.

Важливо провести детальний аналіз процесів та виявити конкретні області, де можна здійснити зміни для зниження матеріальних витрат. Розробка стратегій і резервів зменшення витрат буде сприяти покращенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства.

3 ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАХОДІВ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТОВ «ЛІТИНСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД»

3.1 Напрямки покращення системи управління витратами ТОВ «Літинський молочний завод»

Управління витратами залишається однією з найбільш значущих і складних проблем для бізнесу. Фінансові результати як окремих суб'єктів господарювання, так і їх структурних підрозділів значною мірою залежать від рівня та тенденцій зміни витрат. Крім того, витрати підприємства також впливають на загальну ефективність формування національного доходу на державному рівні.

Для забезпечення інтересів власників і сприяння розвитку підприємства система управління витратами ТОВ «Літинський молочний завод» повинна бути вдосконалена для підвищення ефективності. Цей процес передбачає прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо формування та розподілу витрат на підприємстві.

Удосконалення системи управління витратами слід розглядати як комплексний підхід до управління факторами, які прямо чи опосередковано впливають на прибуток підприємства.

Основною метою вдосконалення управління витратами на ТОВ «Літинський молочний комбінат» є виявлення можливої економії та зниження собівартості продукції за рахунок використання наявних ресурсів та розробки відповідних заходів.

ТОВ «Літинський молочний завод» стикається з низкою проблем, що перешкоджають удосконаленню системи управління витратами та використанню резервів економії, серед яких можна визначити:

- система енергозабезпечення підприємства є недосконалою, що призводить до перевитрати енергоресурсів і палива в процесі виробництва.

- недосконала організація праці, що призводить до непродуктивних періодів, або до надмірних витрат на оплату праці та заробітної плати;
- у зимовий та весняний періоди спостерігається висока захворюваність працівників, що призводить до додаткових витрат на оплату лікарняних;
- відсутність налагоджених ділових відносин із постачальниками сировини призводить до проблем із плануванням витрат і потребує додаткових витрат на укладання нових контрактів і постійний пошук постачальників;
- через недостатньо ефективну систему управління запасами компанія несе значні витрати на зберігання сировини та готової продукції на своїх складах.

Для вирішення цих проблем ТОВ «Літинський молочний завод» має впровадити певні організаційні та технологічні зміни в процесах управління та виробництва.

Для збереження енергоресурсів, особливо в умовах очікуваного подорожчання газу та електроенергії, необхідно впроваджувати у виробництво сучасні технології підвищення енергоефективності. Незважаючи на те, що наявне обладнання є енергоефективним, існують зайві витрати поза межами виробництва, в першу чергу в обслуговуванні, допоміжному та господарському напрямках. Котельня, яка опалює адміністративні, виробничі та складські приміщення, потребує значних втрати палива (газу). Ця проблема ще більше загострюється проблемою підвищення цін на газ. Тому ми рекомендуємо замінити існуючі газові котли на більш економічні варіанти, незважаючи на необхідність початкових капіталовкладень. Ці витрати будуть швидко відшкодовані за рахунок потенційного підвищення цін на газ.

Оптимізація кадрового планування з урахуванням потенціалу підвищення продуктивності праці має вирішальне значення для вирішення проблем надмірної роботи та простою виробничого персоналу.

Для покращення умов праці на ТОВ «Літинський молочний завод» необхідно вжити низку заходів у сфері охорони праці. Такі заходи включають зменшення або усунення шкідливого впливу на організм людини, максимізацію

гігієнічних і мікрокліматичних умов. Зменшенню тимчасової непрацездатності працівників, а отже, і витрат, пов'язаних з оплатою такої непрацездатності, сприятиме впровадження різноманітних технічних та організаційних заходів, спрямованих на поліпшення умов і охорони праці. Таким чином, ці заходи призведуть до збільшення тривалості та ефективності праці, а також загального підвищення продуктивності праці.

На ТОВ «Літинський молочний завод» спостерігається значна захворюваність працівників. В основному це викликано неналежними гігієнічними умовами праці на виробництві. У виробничих цехах сильні протяги, а температура повітря в зимові місяці нижче рекомендованої. Крім того, система кондиціонування повітря недостатня, що ускладнює проблему.

ТОВ «Літинський молочний завод» має значні витрати через виплати лікарняних, а також простої виробництва та неповне завантаження обладнання. Для вирішення цих проблем вирішальним є покращення умов праці виробничого персоналу. Це передбачає усунення протягів і встановлення додаткових пристроїв опалення та кондиціонування для забезпечення комфортного робочого місця.

Очікується, що реалізація цих заходів призведе до зниження захворюваності виробничого персоналу протягом планового року, тим самим скорочуючи час простою виробництва та сприяючи значній економії коштів.

Ефективне управління запасами є важливим питанням для будь-якого підприємства. ТОВ «Літинський молочний завод» протягом останніх років часто стикається з недостатніми товарними запасами, що спричиняє простої виробництва та порушує загальний ритм виробничої діяльності. Це призвело до зниження обсягів виробництва порівняно з запланованими показниками, що призвело до значних витрат, пов'язаних з оплатою праці (включаючи простої) та обслуговуванням обладнання, яке не використовується.

Такій ситуації сприяли два фактори: неадекватна продуктивність постачальників сировини та неефективна система управління запасами в компанії. У 2021 році керівництво підприємства спробувало вирішити цю

проблему, уклавши додаткові договори на постачання сільськогосподарської сировини.

Запаси ТОВ «Літинський молочний завод» переважно складаються з сільськогосподарської продукції, що означає обмежений термін зберігання. На жаль, частина цих запасів під час зберігання на складах заводу втратила свої якісні характеристики, що призвело до зниження випуску готової продукції. Правильне зберігання швидкопсувних запасів вимагає підтримки оптимального рівня температури і вологості, кондиціонування приміщень. В результаті на підприємстві вникли додаткові витрати, пов'язані зі зберіганням запасів.

Для того, щоб забезпечити регулярне та своєчасне постачання необхідної кількості сировини, ТОВ «Літинський молочний завод» вкрай необхідно запровадити ефективні методи управління запасами та встановити міцніші економічні відносини з постачальниками сировини.

На ТОВ «Літинський молочний комбінат» існує проблема великих залишків готової продукції на складах. Щоб боротися з цим, важливо впроваджувати ефективні стратегії продажів, які зосереджуються на укладанні контрактів на поставку та забезпеченні швидкої доставки товарів за цими угодами. Таким чином, компанія може ефективно зменшити надлишки готової продукції на складі.

Вирішивши зазначені питання в системі управління витратами, ТОВ «Літинський молочний завод» може задіяти різні резерви зниження собівартості продукції.

Для вдосконалення системи управління витратами на ТОВ «Літинський молочний завод» необхідно проводити послідовний операційний, внутрішньогосподарський, порівняльний та функціонально-вартісний аналіз витрат підприємства.

Щоб запобігти зайвим витратам, вкрай важливо проводити постійний аналіз собівартості продукції. Це дозволяє швидко виявити та усунути непродуктивні, нераціональні та непотрібні витрати, а також запобігти таким

витратам у майбутньому. Гарантією успішного виконання плану собівартості є відповідність фактичних і нормативних витрат.

Щоб частково знизити витрати, необхідно використовувати систему «директ-костінг», яка поділяє витрати на постійні та змінні, а прямі витрати оцінює за допомогою аналізу відхилень. Для ведення записів, які відповідають цій системі, необхідно використовувати персональні комп'ютери та сучасні інформаційні технології.

Для управління відхиленнями від плану та оцінки наявних резервів підприємство може поділити визначені заходів економії витрат на три групи.

1. Втрачені можливості можуть мати форму непродуктивних витрат, неправильного використання ресурсів, неритмічної роботи та порушень технологічних процесів.

2. Відхилення у витратах, що виникає внаслідок невиконання запланованих заходів, спрямованих на доведення витрат до заданого рівня, визначають як прямі резерви скорочення витрат.

3. Запаси, які не враховані в плані на поточний рік, але мають можливість скоротити витрати в майбутньому, називаються перспективними запасами.

Зниження собівартості продукції може бути досягнуто шляхом послідовного вдосконалення техніки, технології та організації виробництва, що потребує впровадження як технічних, так і організаційних заходів.

Вплив цих заходів на виробничі витрати здійснюється через зміну норм виробничих витрат на відповідних роботах і операціях. Для успішного управління процесом зниження витрат необхідна продумана зміна виробничого регламенту, що узгоджується з річною програмою науково-технічних і організаційних заходів.

Для ефективною мінімізації витрат всередині компанії вкрай важливо постійно вивчати витрати, пов'язані з сировиною, паливом, енергією, зарплатою основного персоналу, обслуговуванням і експлуатацією обладнання.

3.2 Резерви зниження витрат ТОВ «Літинський молочний завод»

Щоб успішно реалізувати заходи зі скорочення витрат ТОВ «Літинський молочний завод», має бути створена спеціальна команда, яку очолює фінансовий директор. Результати досліджень показують, що систематичні зусилля такої команди часто дають фінансові вигоди, які можна порівняти з доданою вартістю комерційних послуг.

В сучасних умовах підприємствам не вистачає зосереджених зусиль щодо скорочення витрат. Компанії, як правило, вдаються до одноразових заходів або методів «шокової терапії», коли керівництво призначає завдання скорочення витрат різним підрозділам, очікуючи, що кожен підрозділ самостійно знайде рішення для скорочення витрат, скажімо, на 10 %. Хоча цей підхід може мати певні переваги, він стає все більш ризикованим, оскільки ситуації стають складнішими. Насправді поетапне скорочення витрат може потенційно підірвати майбутнє зростання компанії. З іншого боку, організована програма скорочення витрат, що складається з кількох проектів, реалізованих у різний час, може принести підприємству значні переваги. Ці програми спрямовані на постійне скорочення витрат, а не за допомогою індивідуальних спеціальних дій.

Первинним внутрішнім резервом суб'єктів господарювання є прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, який покриває джерело зниження собівартості продукції та витрат.

У найближчому майбутньому простіше знайти та використати резерви, пов'язані зі зниженням виробничих витрат, порівняно з резервами, пов'язаними зі збільшенням доходів від продажів. У зв'язку з цим особливо важливо впроваджувати стратегії, які зменшують відтік коштів, оскільки вони безпосередньо впливають на платоспроможність та ліквідність підприємства.

Здатність знизити витрати всередині підприємства значною мірою залежить від рішучості як керівництва, так і персоналу здійснити кардинальні зміни, спрямовані на ощадливе використання всіх наявних ресурсів. Стратегії економного використання ресурсів можуть бути пристосовані до окремих видів

продукції, конкретних витрат і місця цих витрат. Виявлення областей, де витрати на виробництво можна скоротити, як правило, виявляється на останніх етапах планування та аналізу, особливо під час порівняння фактичних результатів із запланованими.

Для визначення резервів зниження витрат ТОВ «Літинський молочний завод» доцільно розглянути два напрямки: зменшення витрат сировини і матеріалів та зменшення витрат на оплату праці (рис. 3.1).

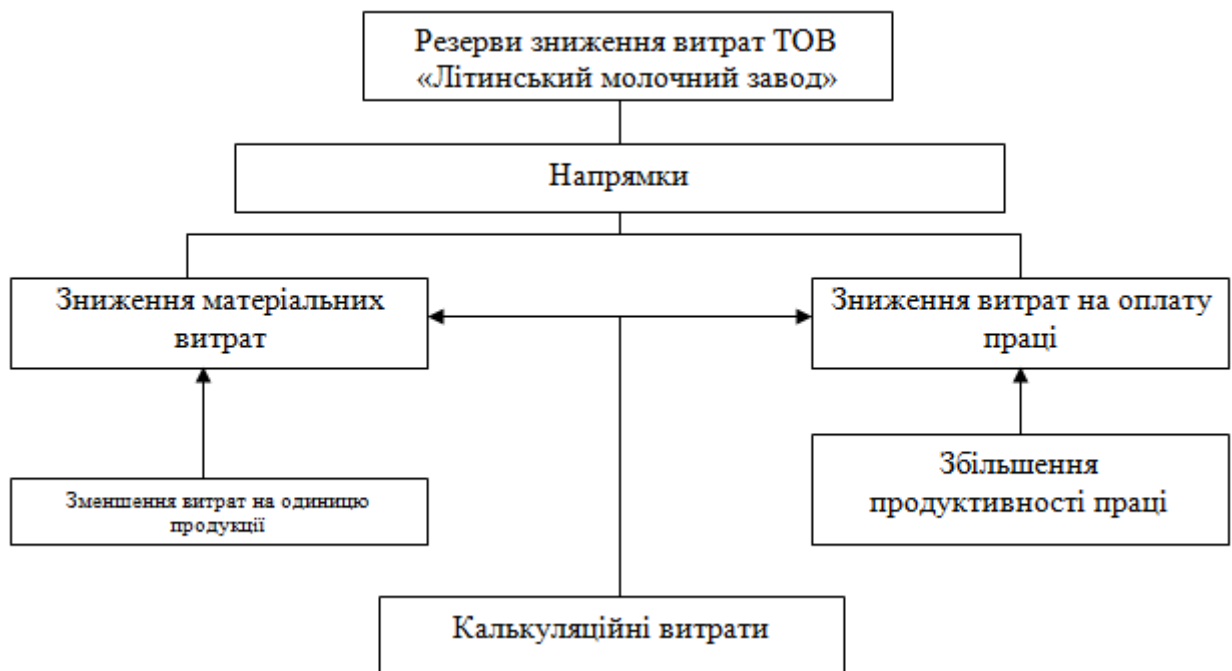

Рисунок 3.1 – Резерви зниження витрат ТОВ «Літинський молочний завод»

Для підвищення ефективності виробництва необхідно впроваджувати прогресивні організаційно-технічні заходи, оптимізувати використання матеріальних ресурсів, трудових і грошових резервів, ліквідувати непродуктивні витрати і невиправдані перевитрати за елементами і статтями калькуляції.

Собівартість продукції може бути знижена за рахунок збільшення випуску, оскільки можна заощадити на постійних витратах. Однак на ТОВ «Літинський молочний завод» більш практичним підходом є зниження змінних витрат шляхом заміни поточного обладнання на більш ефективне та продуктивне.

На плановий період ТОВ «Літинський молочний завод» запланована технологічна модернізація обладнання, збільшення обсягів виробництва, використання резервів, зниження як трудових, так і матеріальних витрат.

Розглянемо потенційні можливості і розрахуємо резерви скорочення витрат ТОВ «Літинський молочний завод» на наступний період.

1) Резерв скорочення витрат за рахунок економії витрат на оплату праці персоналу

Впроваджуючи у виробничий процес більш досконалу технологію та механізацію праці, можна досягти значної економії. У найближчий період буде впроваджено нову технологічну лінію, яка дозволить автоматизувати ключові елементи виробничого циклу підприємства, що призведе до зниження трудомісткості виробництва та відповідного підвищення продуктивності праці. Очікується, що нова лінія знизить трудомісткість виробництва на 12,5%. В таблиці 3.1 представимо результати розрахунку економії в результаті впровадження нової технологічної виробничої лінії разом із вхідними даними.

Таблиця 3.1 – Розрахунок економії витрат на оплату праці при впровадженні нової технологічної лінії

Показники	До впровадження	Після впровадження	Розмір економії, тис. грн.
1. Трудомісткість виготовлення 1 кг сиру, людино-годин	1,2	1,05	-
2. Оплата праці, грн./год.	50,7	50,7	-
3. Витрати на одиницю продукції, грн./кг	60,84	53,235	-7,605
4. Плановий обсяг виробництва, кг.	6000	6000	-
5. Витрати на весь обсяг випуску продукції, тис. грн.	365,04	319,41	-45,63

Отже, резерв зниження витрат на оплату праці в плановому періоді складає 45,63 тис. грн.

2) Крім того, ТОВ «Літинський молочний завод» має значний потенціал для скорочення витрат на сировину. Впровадження сучасної технологічної лінії призведе до зниження матеріальних витрат на проектну кількість продукції.

Резерву зниження матеріальних витрат можна визначити за формулою (1.3).

Величина матеріальних витрат на одиницю продукції до введення організаційно-технічних заходів може бути визначена шляхом діленням фактичної величини матеріальних витрат на фактичний обсяг виготовленої продукції.

$$MB_0 = 185000 : 6000 = 30,83 \text{ грн./кг}$$

Введення нової технологічної лінії дозволить більш ефективно використовувати матеріальні ресурси і планується зменшення величини матеріальних витрат на одиницю продукції на 5 %.

Тоді

$$MB_1 = 30,83 * (1 - 0,05) = 29,29 \text{ грн./кг}$$

Планова ціна 1 л молока складає 9,7 грн.

Отже,

$$P \downarrow MB = (29,29 - 30,83) * 6000 * 9,7 = - 89,63 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, загальна величина резерву щодо скорочення витрат складе:

$$P = 45,63 + 89,63 = 135,26 \text{ тис. грн.}$$

ТОВ «Літинський молочний завод» також зосереджується на отриманні резервів скорочення витрат шляхом економії витрат внаслідок недосконалого виробничого процесу:

- 1) надмірного використання паливно-енергетичних, сировинних та інших ресурсів;
- 2) додаткових виплат працівникам надається за понаднормову роботу та роботу в нестандартних умовах;
- 3) простої машин і агрегатів, а також аварії можуть призвести до значних збитків;
- 4) відсутність раніше існуючих ділових зв'язків із постачальниками матеріалів, сировини тощо.

ТОВ «Літинський молочний завод» має резерви, спрямовані на зменшення як обсягу, так і питомої ваги постійних витрат, і ці резерви включають:

- 1) при несприятливих ринкових умовах важливим є скорочення накладних витрат, особливо витрати на управління;
- 2) зниження амортизаційних відрахувань і надання переваги короткостроковій оренді обладнання замість права власності можна досягти шляхом продажу невикористаного обладнання та нематеріальних активів;
- 3) зменшення обсягів споживання комунальних послуг.

ТОВ «Літинський молочний завод» може використати резерви скорочення витрат з метою економії змінних витрат, до яких відносяться:

- 1) впроваджуючи технічні інновації та модернізуючи основні фонди протягом виробничого циклу, можна підвищити продуктивність праці, що, у свою чергу, може призвести до скорочення чисельності робочої сили як в основному, так і в допоміжному виробництві;
- 2) для оптимізації логістичних процесів і маркетингової діяльності на підприємстві необхідно скоротити обсяги сировини, матеріалів і готової продукції. Такого скорочення можна досягти, знайшовши шляхи отримання

сировини та матеріалів за вигіднішими цінами, наприклад, купуючи в розстрочку.

Окрім того, ТОВ «Літинський молочний завод» володіє значними резервами для зниження виробничих витрат за рахунок зниження витрат на збут. З цією метою компанія налагоджувала тісні зв'язки зі своїми споживачами. Одним із шляхів досягнення цієї мети є співпраця з оптовими підприємствами, які закупають продукцію безпосередньо у підприємства, згодом беручи на себе відповідальність за її транспортування та реалізацію. Цей метод, зокрема, дуже актуальний для зниження витрат на збут, і дозволить ТОВ «Літинський молочний завод» заощадити на транспортних витратах і збуті своєї продукції.

Таким чином, до основних заходів щодо зниження виробничих витрат на ТОВ «Літинський молочний завод» відносяться:

1) для ефективного використання енергетичних ресурсів, необхідно впровадити заходи контролю, щоб запобігти втратам та непотрібним витратам. Досягти цього можна кількома способами, наприклад, пов'язати матеріальне стимулювання працівників з показниками використання енергоресурсів, запровадити енергозберігаючі технології, встановити лічильники в структурних підрозділах;

2) провести ретельне та всебічне обстеження рівня організації виробництва, виявити причини простоїв і розробити стратегії їх усунення;

3) вивчити умови праці та розробити стратегії для їх покращення;

4) ТОВ «Літинський молочний завод» у майбутньому варто розглянути можливість встановлення довгострокових відносин з юридичними та фізичними особами, які тримають корів. Цього можна досягти шляхом укладення договорів на закупівлю сировини в зимовий період з передплатою, визначення базових цін, розробки системи знижок і надбавок. Крім того, було б вигідно створити пункти закупівлі сировини для місцевого населення;

5) встановити науково-обґрунтовані норми і стандарти запасів для сировини і для готової продукції та ретельно контролювати їх, щоб забезпечити їх постійну вартість.

Реалізація запропонованих заходів призведе до зниження операційних витрат ТОВ «Літинський молочний завод» (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Прогнозні розрахунки можливого скорочення операційних витрат ТОВ «Літинський молочний завод»

Елементи операційних витрат	Зниження витрат по елементу, тис. грн.	Питома вага витрат у підсумку, %
1. Матеріальні витрати	89,63	61,7
2. Витрати на оплату праці	45,63	31,4
3. Відрахування на соціальні заходи	10,04	6,9
Разом	145,30	100

Отже, виходячи з отриманих результатів у таблиці 3.2, можемо зробити висновок, що запропоновані заходи щодо економії витрат є раціональними, оскільки дозвлять знизити загальні операційні витрати ТОВ «Літинський молочний завод».

Висновок до розділу 3

Узагальнюючи результати розробки заходів щодо удосконалення управління витратами ТОВ «Літинський молочний завод» можемо зазначити, що на підприємстві існують певні проблеми, які стримують прогрес у вдосконаленні системи управління витратами та використання резервів їх економії, а саме:

- система енергозабезпечення підприємства є недосконалою, що призводить до перевитрати енергоресурсів і палива в процесі виробництва.
- недосконала організація праці, що призводить до непродуктивних періодів, або до надмірних витрат на оплату праці та заробітної плати;
- у зимовий та весняний періоди спостерігається висока захворюваність працівників, що призводить до додаткових витрат на оплату лікарняних;

- відсутність налагоджених ділових відносин із постачальниками сировини призводить до проблем із плануванням витрат і потребує додаткових витрат на укладання нових контрактів і постійний пошук постачальників;
- через недостатньо ефективну систему управління запасами компанія несе значні витрати на зберігання сировини та готової продукції на своїх складах.

Через неефективність системи управління запасами підприємство несе значні витрати на зберігання сировини та готової продукції на своїх складах.

Для вирішення цих проблем ТОВ «Літинський молочний завод» необхідно впровадити певні організаційні та технологічні зміни в процесах управління та виробництва.

Щоб знизити собівартість продукції, підприємство може використовувати дві стратегії: збільшення обсягу виробленої продукції та скорочення непродуктивних витрат за елементами та статтями калькуляції, оптимізація використання ресурсів, робочої сили та грошових резервів, а також впровадження інноваційних технічних та організаційних заходів для підвищення ефективності виробництва.

У плановий період діяльності ТОВ «Літинський молочний завод» першочерговими завданнями є модернізація обладнання, збільшення обсягів виробництва, використання резервів, зниження як трудових, так і матеріальних витрат.

Реалізація запланованих заходів на підприємстві ТОВ «Літинський молочний завод» сприятиме зниженню операційних витрат підприємства в сумі 145,3 тис. грн.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження теоретичних, методичних та прикладних аспектів управління витратами підприємства, можемо сформулювати наступні висновки.

1. Витрати підприємства служать показником ефективності споживання різноманітних ресурсів для досягнення конкретних цілей. Витрати, пов'язані з виробництвом товарів або послуг, є відображенням загальної ефективності компанії. Збільшення витрат може свідчити про зміни на ринку або невідповідності у виробничому процесі.

Існують різні методи класифікації витрат, більшість із них мають схожу основу та відрізняються головним чином різними факторами класифікації або порядком їх організації

2. Управління витратами підприємства є фундаментальним аспектом загального управління підприємством. Управління витратами передбачає цілеспрямований вплив на витрати з метою змінити їх склад, структуру або поведінку у відповідь на зміни у виробничому та економічному середовищі підприємства. Тільки завдяки впровадженню чітко визначеної системи управління витратами можна досягти відчутних результатів у фінансово-господарській діяльності підприємства.

3. Аналіз витрат підприємства відіграє вирішальну роль в ефективному управлінні витратами та прийнятті обґрунтованих рішень, забезпечуючи належну організацію бухгалтерського обліку та функціонування підприємства у майбутньому.

4. Об'єктом дослідження є ТОВ «Літинський молочний завод». Підприємство належить до молочної промисловості України. Проведений аналіз стану та тенденцій розвитку молочної галузі показав, що молочна галузь в Україні є важливим і сприятливим сегментом ринку агробізнесу, що входить до двадцятки провідних виробників молока у світі. Сучасний стан молочної галузі в Україні є досить кризовим.

5. Аналіз основних фінансово-економічних показників ТОВ «Літинський молочний завод» показує, що в період 2020-2022 рр. діяльність ТОВ «Літинський молочний завод» супроводжувалась зниженням обсягів реалізації, але при цьому обсяг отриманого підприємством прибутку показує позитивну динаміку і зростає. також збільшується величина активів та власного капіталу. Позитивним також є зростання показників рентабельності підприємства, що свідчить про зростання ефективності його діяльності за досліджуваний період.

6. Аналіз витрат ТОВ «Літинський молочний завод» показав, що 2022 році загальна сума витрат господарської діяльності і рівень майже усіх їх складових (за винятком витрат на збут) мають тенденцію до зниження, що може бути пов'язано більш ефективною роботою підприємства. Витрати операційної діяльності в 2022 році в порівнянні з 2020 роком знизилась на 69770 тис. грн. Виробнича собівартість реалізованої продукції знизилась на 68657 тис. грн., адміністративні витрати – на 532 тис. грн., інші операційні витрати – на 15545 тис. грн.

Аналіз загальної суми операційних витрат підприємства показав, що загальні витрати на виробництво у 2022 році порівняно з 2021 роком зменшилися на 12065 тис.грн. за рахунок зменшення матеріальних витрат на 21799 тис.грн; витрат на оплату праці на 10186 тис.грн., відрахувань на соціальні заходи - на 1767 тис. грн. Зменшення витрат та собівартості продукції призвело до зростання прибутку від реалізації та чистого прибутку ТОВ «Літинський молочний завод», що позитивно характеризує діяльність підприємства.

Аналіз структури операційних витрат за елементами показав, що матеріальні витрати становлять 72,65 %, витрати на оплату праці становлять 5,54 %, інші операційні витрати – 16,08 %.

7. На підприємстві існують певні проблеми, які стримують прогрес у вдосконаленні системи управління витратами та використання резервів їх економії. Для вирішення цих проблем ТОВ «Літинський молочний завод» необхідно впровадити певні організаційні та технологічні зміни в процесах управління та виробництва.

8. Щоб знизити собівартість продукції, підприємство може використовувати дві стратегії: збільшення обсягу виробленої продукції та скорочення непродуктивних витрат за елементами та статтями калькуляції, оптимізація використання ресурсів, робочої сили та грошових резервів, а також впровадження інноваційних технічних та організаційних заходів для підвищення ефективності виробництва.

Реалізація запланованих заходів на підприємстві ТОВ «Літинський молочний завод» сприятиме зниженню операційних витрат підприємства в сумі 145,3 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варченко О. М., Свиноус І. В., Микитюк Д. М., Іванова Л.С., Биба В. А. Організаційно-економічна сутність управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Продовольчі ресурси*. 2020. № 14. С. 220-229.
2. Котлярова В. Г., Деренська Я. М., Гладкова О. В. Формування підходу до управління витратами промислового підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 11. С. 198-204.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z00270>
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>
6. Ващенко Є. А., Олійник Н. М., Макаренко С. М. Сучасні методи управління витратами та їх особливості. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. Вип. 22. С. 58-59.
7. Загарій В. К., Мельнік К. В. Особливості обліку та управління витратами на підприємствах: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Менеджер*. 2018. № 2. С. 157-163.
8. Завідна Л. Д. Управління витратами підприємств ресторанного господарства. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 1. С. 60-66.
9. Коба О.В. Витрати підприємства та їх класифікація для потреб управління й економічного аналізу. *Причорноморські економічні студії*. 2016. № 4. С. 99-103.

10. Маркіна І. А., Вороніна В. Л., Рудич А. І. Теоретичні основи управління витратами підприємства. *Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво*. 2020. № 4 (115). С. 140-147.

11. Андрющенко І. Є., Семенова А. О. Концепція стратегічної моделі управління витратами машинобудівних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 22. С. 17-23.

12. Маркова Т. Д., Тройніна В. В., Чорна С. В. Оцінка впливу витрат і доходів на фінансові результати на прикладі ПП фірма «Гармаш». *Економіка харчової промисловості*. 2018. Т. 10. Вип. 2. С. 89-95.

13. Назаренко Т. П., Франчук І. Б., Вітер С. А. Методичні аспекти обліку та управління витратами на виробництво продукції. *Економіка та держава*. 2021. № 7. С. 83-89.

14. Овчарова, Н., Кравченко, О., Бобошко, Р. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. №30. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/650/625>

15. Бабміндра Д. І., Череп О. Г. Управління витратами виробництва як інструмент в системі управління підприємством за умови глобалізації. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 2. С. 221-225.

16. Первуляк І. В., Скляр Є. В. Особливості формування фінансового результату через управління витратами. *Агросвіт*. 2020. № 15. С. 54-59.

17. Фостолович В. А., Сімаков О. О. Місце управління витратами в сучасній системі управління підприємством. *Економіка та держава*. 2019. № 10. С. 36–45.

18. Дуброва Н. П., Глущенко Т. В., Уманська А. С. Організація системи управління витратами на підприємстві. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука*. 2018. №3 (2). С. 53-55.

19. Волкова М. В., Швед А. Б. Удосконалення системи управління витратами на будівельному підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2021. № 3. - С. 225-231.

20. Шуміло О. С., Пакуліна А. А., Далудіна І. В. Теоретичні аспекти управління витратами на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2020. №5 (508). С. 306-311.

21. Грищенко І. М., Радіонова Н. Й. Обґрунтування ефективних рішень у контексті стратегічного управління витратами підприємств легкої промисловості на основі аналізу ланцюжка цінностей. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки*. 2018. № 1. С. 35-44.

22. Москаленко В. А. Механізм впровадження системи управління витратами на підприємствах агропромислового виробництва. *Агроекологічний журнал*. 2021. № 1. С. 196-205.

23. Однолько В. О. Наукові засади організації процесу управління витратами на підприємстві готельно-ресторанної справи. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2022. Вип. 2. С. 89-103.

24. Попрозман О. І. Управління витратами для підвищення показників ефективності діяльності підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 1. С. 75-83.

25. Іванюта Т. М. Організаційно-економічний контекст контролінгу витрат в системі управління підприємством. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. № 7-8. С. 73-77.

26. Піскун А. В. Теоретичний аспект управління витратами підприємства. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 4. С. 55-59.

27. Мороз О. В., Безсмертна О. В., Шварц І. В. Ефективність витрат в логістичній системі молокопереробних підприємств. *Інтелект XXI*. 2018. № 1. С. 96-100.

28. Порсюрова І. П. Формування системи управління витратами торговельного підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2021. № 12(3). С. 14-22.

29. Шубіна С., Малахов В., Медведєва А. Теоретико-методичні підходи до аналізу витрат, доходів і фінансових результатів на основі звітності державного

підприємства «Харківський механічний завод». *Socio-economic relations in the digital society*. 2018. №3 (33). С. 122-129.

30. Прохорова Л. І., Козаченко В. О. Особливості обліково–аналітичного забезпечення витрат за економічними елементами та статтями калькуляції на виробничих підприємствах. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 1. С. 69-73.

31. Чухлата Ж. Г. Фінансова звітність як джерело інформації для аналізу витрат підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 62 дод. С. 156-157.

32. Юдіна О. І. Вплив витрат за елементами операційної діяльності на ефективність функціонування підприємств готельно-ресторанного бізнесу. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 2. С. 263-267.

33. Кіндрацька Г.І., Загородній А.Г., Кулиняк Ю.І. Аналіз господарської діяльності: підручник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 245 с.

34. Кабак І.А. Організаційно-методичні аспекти обліку і аналізу витрат виробництва продукції рослинництва на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2017. № 1. С. 26–33.

35. Радіонова Н. Й. Вплив механізму виробничого левериджу на управління витратами промислового підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2018. № 1. С. 119-124.

36. Гайдаєнко Ольга, Малицька Ірина. Аналіз витрат підприємства та їх структуризація. *Облік. Економіка. Менеджмент: наукові нотатки*. 2018. № 1 (9). Частина 1. С. 79–84.

37. Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Гладка Д. О. Ринок молочної галузі: стан та тенденції розвитку. *Економіка та суспільство*. 2018. № 18. С. 382-388.

38. Гладій М. Р., Просович О. П. Сучасний стан та перспективи розвитку молочної галузі України. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія “Проблеми економіки та управління”. 2022. № 2(10). С. 20-31.

39. Офіційний сайт Держстату України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

40. Коваль Н.О., Шпилюк Л.В. Управління витратами підприємства. Тези ЛІІ науково-технічної конференції ВНТУ. 2023. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2023/paper/view/>

Додаток Б

**ПЕРЕВІРКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ
РОБОТИ НА НАЯВНІСТЬ ТЕКСТОВИХ
ЗАПОЗИЧЕНЬ**

Назва роботи: УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ЛІТИНСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ ЗАВОД»)

Тип роботи: МКР

(БДР, МКР)

Підрозділ кафедра фінансів та інноваційного менеджменту
(кафедра, факультет)

ПОКАЗНИКИ ЗВІТУ ПОДІБНОСТІ UNICHECK

Оригінальність 92,9 % Схожість 7,1 %

Аналіз звіту подібності (відмітити потрібне):

1. Запозичення, виявлені у роботі, оформлені коректно і не містять ознак плагіату.
2. Виявлені у роботі запозичення не мають ознак плагіату, але їх надмірна кількість викликає сумніви щодо цінності роботи і відсутності самостійності її виконання автором. Роботу направити на розгляд експертної комісії кафедри.
3. Виявлені у роботі запозичення є недобросовісними і мають ознаки плагіату та/або в ній містяться навмисні спотворення тексту, що вказують на спроби приховування недобросовісних запозичень.

Особа, відповідальна за перевірку

(підпис)

Єпіфанова І. Ю.

(прізвище, ініціали)

Ознайомлені з повним звітом подібності, який був згенерований системою Unichesk щодо роботи.

Автор роботи

(підпис)

Шпилюк Л.В.

(прізвище, ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Коваль Н. О.

(прізвище, ініціали)